

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۲۲
فقه و
زندگی

فرش و تابلو فرش

یوسف یاوری

نشر معروف

قم خیابان مصلاي قدس پلاک ۶۸۲

صندوق پستی ۱۵۸ ۳۷۱۶۵

تلفن ۴۱ - ۳۲۹۳۹۱۴۰

فقه و زندگی (۲۲) فرش و تابلو فرش	نام کتاب
یوسف یآوری	تدوین
نشر معروف - قم	ناشر
نگارش - قم	چاپ
اول - ۱۳۹۴	نوبت چاپ
۳۰۰۰	تیراژ
۹۷۸۶۰۰۶۶۱۲۳۶۲	شابک
۲۵۰۰۰ ریال	قیمت

سرشناسه: یآوری، یوسف، ۱۳۵۰-
 عنوان و نام پدیدآور: فرش و تابلو فرش
 مشخصات نشر: قم: نشر معروف، ۱۳۹۴.
 مشخصات ظاهری: ۱۰۸ ص. : جدول ۹/۵×۱۹/۵ س.م.
 فروست: فقه و زندگی؛ ۲۲.
 شابک: ۲-۳۶-۶۶۱۲-۶۰۰-۹۷۸
 وضعیت فهرست نویسی: فیپای مختصر
 یادداشت: فهرست نویسی کامل این اثر در نشانی: <http://opac.nlai.ir> قابل دسترسی است.
 یادداشت: کتابنامه به صورت زیر نویس.
 شماره کتابشناسی ملی: ۳۸۴۴۳۷۰

به سفارش:
 ستاد احیای امر به معروف و نهی از منکر
 و پژوهشکده امر به معروف و نهی از منکر

فهرست مطالب

فصل اول:

اخلاق کسب

ملزومات کاسبی.....	۱۷
۱- نیت خیر.....	۱۷
۲- خوش اخلاقی.....	۱۸
۳- خواندن نماز اول وقت.....	۱۸
۴- صداقت و راستگویی.....	۱۹
۵- گفتار زیبا.....	۱۹
۶- توکل.....	۱۹
منهیات کاسبی.....	۲۰
۱- بازار سیاه.....	۲۱
۲- سوگند در معامله.....	۲۲
۳- دروغگویی.....	۲۲
۴- جوسازی فروشنده.....	۲۳

۵. نداشتن برچسب قیمت ۲۴
۶. شکوه از کمی سود ۲۴

فصل دوم:

تاریخچه و انواع فرش و نقش آن در اقتصاد

۲۷. صفویان ۲۷
۲۸. تاریخ فرش دستبافت (فرش سنتی) ۲۸
۳۱. فرش دستباف و انواع آن (فرش سنتی) ۳۱
۳۲. انواع قالی دستباف ۳۲
۳۴. تاریخچه فرش ماشینی (فرش صنعتی) ۳۴
۳۵. انواع فرش ماشینی (فرش صنعتی) ۳۵
۳۵. آیا فرش ماشینی رقیب فرش دستباف است؟ ۳۵
۳۵. نقش فرش و قالی در اقتصاد ایران ۳۵
۳۶. فرش و کسب روزی حلال ۳۶
۳۸. رابطه صنف فرش با دولت ۳۸
- الف: وظیفه دولت در حق صنف فرش ۳۸
- ب: وظیفه متقابل صنف فرش در حق دولت ۳۹

فصل سوم:

فرش در آئینه قرآن و روایات

- فرش در قرآن ۴۱
- فُرُش ۴۱
- زرابی ۴۳
- فرش در روایات ۴۳

فصل چهارم:

احکام و آداب تولید فرش

- طریقه تولید فرش ۴۵
۱. فرش ماشینی (صنعتی) ۴۵
۲. فرش دستی (سنتی) ۴۶
- دست اندرکاران تولید به این نکته‌ها توجه کنند: ۴۷
- الف) جعاله ۴۸
- تعریف جعاله ۴۸
- ارکان جعاله ۴۸
۱. صیغه جعاله ۴۸
۲. جاعل (کارفرما) ۴۹
۳. عمل ۴۹
۴. عامل ۵۰
۵. عوض (جعل) ۵۰
- ب) اجاره ۵۱
- احکام مشترک صاحب کار و بافنده فرش ۵۱
- احکام صاحب کار (اجاره کننده) کسی که مصالح فرش را می‌دهد که
برای او فرش ببافند ۵۲
- احکام بافنده فرش ۵۲

فصل پنجم:

احکام و آداب خرید و فروش فرش

- مستحبات خرید و فروش فرش ۵۳
- شرایط فروشنده و خریدار ۵۴

- ۵۵ ..... نسیه
- ۵۶ ..... معامله سلف در فرش
- ۵۷ ..... فسخ معامله فرش
- ۵۸ ..... تعویض
- ۵۸ ..... شراکت در کار فرش
- ۵۹ ..... غش و تقلب
- ۶۰ ..... مصادیق تقلب و غش در معامله فرش
- ۶۱ ..... منهیات فروشندگان محترم فرش
- ۶۱ ..... ۱-گران فروشی
- ۶۲ ..... ۲-خرید و فروش فرش با تصاویر مبتذل
- ۶۳ ..... ۳- کپی و تکثیر نقشه فرش دیگران
- ۶۴ ..... نکات سفارش خرید فرش
- ۶۴ ..... الف) احکام فروشنده فرش (کارخانه یا عمده فروش)
- ۶۵ ..... ب) احکام خریدار فرش (از کارخانه یا عمده فروشی)
- ۶۶ ..... نکته هایی برای مشتریان فرش

فصل ششم:

احکام و آداب استفاده از فرش

- ۶۹ ..... تطهیر فرش
- ۷۰ ..... تطهیر با آب
- ۷۲ ..... تطهیر با باران
- ۷۲ ..... تطهیر با آفتاب
- ۷۳ ..... خمس
- ۷۴ ..... فرش و اماکن مقدس
- ۷۵ ..... اعتکاف

۷۶	..... نماز و فرش
۷۸	..... ارث و فرش
۷۸	..... فرش امانی و کرایه

فصل هفتم:

احکام تابلو فرش

۷۹	..... تابلو فرش
۸۰	..... مواد اولیه مورد نیاز برای بافت تابلو فرش
۸۰	..... توصیف خدمات
۸۱	..... محتوای مناسب برای تابلو فرش

فصل هشتم:

احکام قالیشویی

۸۵	..... آگاهی شغلی
۸۶	..... بلایای طبیعی
۸۶	..... مشتری
۸۹	..... ارتباط کارفرما و کارگر
۸۹	..... الف: وظایف کارفرما نسبت به کارگر
۹۰	..... ب: وظایف کارگر

فصل نهم:

رفوگری، نقشه کشی و طراحی نقشه

۹۱	..... رفوگری
۹۱	..... رفوگری چیست؟

- ۹۳ ..... نقشه کشی و طراحی نقشه
- ۹۴ ..... طبقه بندی طرح های فرش ایرانی

فصل دهم:

مسائل متفرقه

- ۹۷ ..... قالی بزرگ است، زندگی
- ۱۰۰ ..... نه نکته درباره نگهداری فرش
- ۱۰۱ ..... نمایشگاه فرش
- ۱۰۱-۱ ..... علل برگزاری نمایشگاه
- ۱۰۱-۲ ..... انواع نمایشگاهها
- ۱۰۲ ..... سخنی با بازاریان محترم فرش
- ۱۰۵ ..... منابع

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

سخن پژوهشکده

فقه و زندگی و سبک زندگی اسلامی

اسلامی شدن زندگی اجتماعی در مرحله شناخت سه گام دارد:

۱. شناخت معروف و منکر در فعالیت های فردی و روابط انسان و خداوند عزّوجلّ.

۲. شناخت معروف و منکر در حوزه روابط اجتماعی و معاملات اقتصادی.

۳. شناخت معروف و منکر در روابط دولت و ملت.

در گام اول فعالیت های فقهی، اخلاقی پژوهش های اخلاق مدار فراوانی توسط عالمان و محققان پدید آمده و اصلاح و تقویت روابط عبادی، عقیدتی و معرفتی انسان با

خداوند متعال را مورد توجه قرار داده است. گام دوم یعنی شناخت معروف و منکر در روابط اجتماعی و معاملات اقتصادی، کاری است که با وجود برخی از آثار علمی و پژوهشهای ارزشمند با نگاه تخصصی به هر صنف مورد توجه قرار نگرفته است. سلسله کتابهای «فقه و زندگی» به پژوهش و نگارش در حوزه اصناف خاص توجه دارد و بایدها و نبایدهای فقهی و اخلاقی و آداب اسلامی هر اتحادیه صنفی و دست اندرکاران مشاغل مختلف تولیدی، توزیعی، و خدماتی را محور پژوهش و نگارش و اطلاع‌رسانی خویش می‌داند.

گام سوم در شناخت معروف و منکر به روابط مردم و حکومت‌ها اختصاص دارد، اسلامی شدن روابط دولت و ملت بالاترین گام به سوی رضای خداوند متعال محسوب می‌شود و در سایه پیروی از رهبری الهی و تسلیم دولت و ملت در برابر قوانین قرآن و عترت امکان پذیر است.

در حدود سال‌های ۱۳۷۲ ش با آغاز فعالیت‌های ستاد احیای امر به معروف و نهی از منکر طرح پژوهشی «فقه و زندگی» توسط جناب حجت الاسلام والمسلمین حاج شیخ محمد حسین فلاح زاده، در پژوهشکده باقر العلوم ع قم، پی‌ریزی شد. هدف طرح، تألیف و تدوین مجموعه کتابهایی در زمینه آداب و احکام اسلامی برای

اصناف و مشاغل گوناگون اقتصادی و بازاریان کشور بود. با هماهنگی این دو نهاد فرهنگی تألیف حدود بیست جلد از این مجموعه در سال‌های آغاز کمک خوبی به بازاریان متدین در زمینه شناخت احکام شرعی و حلال و حرام مشاغل بشمار می‌رفت. اما مثل بسیاری دیگر از طرح‌ها این کار هم به دلایل مختلف ناتمام ماند و در زمینه‌ی احکام فقهی بسیاری اصناف اثری فراهم نیامد. ضرورت اسلامی شدن بازار، علاقه‌ی بسیاری از کسبه‌ی محترم در بخش‌های تولید و توزیع و خدمات و پیگیری ریاست محترم ستاد احیاء حجة الاسلام و المسلمین زرگردام عزه العالی سبب احیای مجدد این طرح پژوهشی کاربردی در سال ۱۳۹۳ شد و تألیف و تدوین کتبی دیگر در زمینه فقه اصناف در دستور کار پژوهشکده امر به معروف و نهی از منکر قرار گرفت.

در سال‌های آغازین، این پژوهش‌ها با هدایت و حمایت ستاد و نظارت علمی و فقهی برادران گرامی حجج اسلام محمد حسین فلاح زاده و محمود مهدی پور شکل گرفت و بیست و چند دفتر از آن فراهم آمد. اینک بار دیگر پس از حدود چهارده سال، این کار ناتمام و بر زمین مانده به توفیق الهی و یاری همان دو برادر و همکاری گروهی از فضایی حوزه علمیه قم در پژوهشکده امر به معروف

پیگیری می شود.

همیشه اصناف محترم و صاحبان مشاغل در انجام وظیفه خود نیاز به احکام و قوانین الهی دارند و لازم است معروف و منکرات صنفی را بشناسند. تحولات صنفی و دگرگونی‌ها در حوزه کسب و کار سبب می شود که احکام براساس نیازهای روز مورد بازنگری فقهی و علمی قرار گیرد و تفقه و اجتهاد جدید ضرورت یابد. از این رو بار دیگر با استفاده از فتاوی مراجع بزرگوار تقلید و قوانین مصوب شورای نگهبان موضوعات کار نشده در برنامه پژوهشی قرار گرفت و بیست اثر جدید تحقیق و تولید شد. عناوین پژوهش‌های سال ۱۳۹۳ ش بدین شرح است:

۱. احکام صنف طلا و جواهر
۲. احکام تلفن همراه
۳. احکام بازی‌های رایانه‌ای
۴. احکام صنف اتوبوس رانی
۵. احکام صنف فرش و تابلو فرش
۶. احکام صنف کیف و کفش (سراجان)
۷. احکام صنف ماهی فروشان
۸. احکام صنف ناشران
۹. احکام صنف پوشاک
۱۰. احکام صنف نانویان

۱۱. احکام صنف اینترنت و رایانه
۱۲. احکام صنف پرندگان و پرنده فروشان
۱۳. احکام صنف اغذیه فروشان
۱۴. احکام صنف پارک‌ها
۱۵. احکام عمومی کسب و کار
۱۶. احکام صنف قهوه‌خانه‌ها
۱۷. احکام صنف الکتریکی
۱۸. احکام صنف داروخانه‌ها
۱۹. احکام صنف صوتی و تصویری
۲۰. احکام بیمه‌ها

این دفتر از فقه و زندگی که با تلاش برادر گرامی حجت الاسلام یوسف یآوری پدید آمده به احکام صنف فرش و تابلوفرش اختصاص یافته است و امیدواریم محققان و بازاریان محترم با ارائه تجارب و مسائل شرعی خویش ما را در تکمیل این اثریاری کنند.

با درخواست توفیق از خداوند دانا و توانا و یاری محققان حوزوی و همراهی اصناف کشور، بسیج اصناف و مسئولان ستادهای امر به معروف، می‌توان به سوی اسلامی شدن بازار، آرامش روانی جامعه، کاهش جرم و تخلفات اقتصادی و کسب رضای حضرت حق گامهایی

بلندتر برداشت.

امیدواریم با شناخت احکام الهی در تمام بخش‌ها و اجرای آن در زندگی فردی و اجتماعی و در سایه فقه ناب اسلامی و با هدایت حضرت بقیة الله عجل الله تعالی فرجه الشریف، توحید و عدالت در سراسر عالم حاکم گردد. ان شاء الله.

قم پژوهشکده امر به معروف و نهی از منکر

خیابان سمیه کوچه ۱۲ پلاک ۳۵۵

Al-adl.ir

info@al-adl.ir

مقدمه مؤلف

داشتن یک شغل مفید و حلال برای تأمین زندگی وظیفه هر مسلمان است. کسب و تجارت از روابط کهن اجتماعی است که نیازمند مهارت‌های علمی و فقهی می‌باشد.

اسلام جهت ایمن‌سازی و پویایی این روابط دستورات ویژه‌ای دارد. توصیه‌های اخلاقی در تجارت گرفته تا مجموعه‌ای از بایدها و نبایدهای شرعی که اگر مراعات شوند می‌توانند به سامان‌دهی، سالم‌سازی و ایجاد اعتماد عمومی و رشد فعالیت‌های اقتصادی و کاهش تضادهای تنش‌های اجتماعی کمک کند در این راستا بر کسانی که در مسیر کسب و کار فروشنده‌گی فرس قرار دارند لازم است با حلال و حرام و احکام کسب خود آشنا شوند

تازحمات و فعالیت های خود را با حرام آلوده نسازند؛ زیرا امام کاظم علیه السلام فرمود:

«تفقهوا فی دین الله، فان الفقه مفتاح البصيرة، وتمام العبادة، والسبب الى المنازل الرفیعة والرتب الجليلة فی الدین والدنیا»؛^۱ (مسائل و احکام اعتقادی و عملی دین را فرا گیرید، چون که شناخت احکام و معرفت نسبت به دستورات خداوند کلید بینایی و بینش و اندیشه می باشد و موجب تمامیت و کمال عبادت و اعمال می گردد و راه به سوی مقامات و منازل بلند در دنیا و آخرت است).

اگر نکاتی که در این کتاب بیان می شود مورد توجه کاسبان محترم فرش قرار گیرد به جایگاه فقهی و اخلاقی مناسبی می رسند. عموم مراجع معظم تقلید بیان می کنند: «مسائلی را که انسان غالباً به آنها احتیاج دارد، واجب است یاد بگیرد».^۲

بنابراین یادگیری احکام صنف فرش و تابلوفرش برای بازاریان محترم فعال در این بخش ضرورت دارد.

۱. بحارج ۱۰ ص ۲۴۷

۲. رساله سیزده مرجع ج ۱ ص ۳۴

فصل اول

اخلاق کسب

ملزومات کاسبی

کاسبی حلال در فرهنگ اسلامی دارای مجموعه‌ای از آداب و رسوم ویژه است که با رعایت آنها کسب زیبا و پر برکت می‌شود در این جا به چند نمونه اشاره می‌کنیم:

۱. نیت خیر

از مهمترین آداب کسب و درآمد، داشتن انگیزه و نیت خیررسانی به جامعه است. کسی که با این انگیزه وارد کسب و کار می‌شود و دنبال آن است که گرهی باز نماید، خداوند توجه ویژه به کار او می‌کند.

۲. خوش اخلاقی

یکی از عوامل بسیار مؤثر در جلب رزق بهره گیری از اخلاق اسلامی در مواجهه با دیگران است حضرت علی علیه السلام می فرماید:

«حسن الخلق خیرقرین، و عنوان صحیفه المؤمن حسن خلقه»؛ (خوش اخلاقی بهترین همنشین است و سرآغاز دفتر مؤمن، خوش اخلاقی اوست).^۱

۳. خواندن نماز اول وقت

مستحب است انسان در اول وقت، کسب رازها کرده و به نماز برود.

امام رضا علیه السلام می فرماید: «هرگاه مشغول داد و ستد بودی و وقت نماز شد، آن رازها کن و به نماز حاضر شو و هیچگاه تجارت، تورا مشغول نسازد، زیرا خداوند، دسته ای را ستایش نموده و می فرماید: ﴿رِجَالٌ لَا تُلْهِهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ﴾؛ (مردانی که تجارت خرید و فروش، آنها را از یاد خدا غافل نمی سازد، اینها کسانی بودند که تجارت می کردند ولی وقتی نماز برپا می شد در مسجد حاضر می شدند و کار خود را رها می نمودند)».^۲

۱. کتاب تحف العقول ص ۳۳۸

۲. مستدرک الوسائل ج ۲ ص ۴۶۴

۴. صداقت و راستگویی

تجارت و بازار رقابت گسترده برای بدست آوردن سود بیشترزمینه دروغگویی بیشتری فراهم می‌کند. از این جهت اگر کاسب پای بند به راستگویی باشد خیلی مهم شمرده شده است.

مردم متدین باید بدانند هر کس می‌خواهد ببیند نامه عملش پاک است یا نه به زبانش بنگرد.

امام صادق علیه السلام فرمود: «من صدق لسانه زکا عمله»؛ (کسی که راست گفتار است، پاک کردار شود).^۱
 گرچه ممکن است با یک دروغ فروشنده، کالا را به قیمت بالاتر بفروشد ولی همیشه کاسب راستگومشتری بیشتری جذب می‌نماید.

۵. گفتار زیبا

قرآن می‌فرماید: ﴿وقولوا للناس حسنا﴾^۲ (با مردم زیبا سخن بگوئید).

۶. توکل

مهمترین سرمایه کسب و کار توکل بر خداوند است

۱. تحف العقول ص ۵۲۴

۲. سوره بقره آیه ۸۳

توکل باور داشتن این مطلب است که فقط خداوند رزق دهنده و به دیگران نمی توان امید داشت.

قرآن می فرماید: ﴿و علی الله فلیتوکل المؤمنون﴾^۱ (مؤمنان فقط باید بر خدا توکل کنند).

پیامبر ﷺ فرمود:

«من توکل علی الله کفاه مؤنته و رزقه من حیث لا یحتسب»^۲ (کسی که به خدا توکل کند خداوند خرجی و روزی او را از جایی که گمان نمی برد تأمین می کند).
گفت پیغمبر به آواز بلند

با توکل زانوی اشتر ببند

رمز الکاسب حبیب الله شنو

از توکل در سبب کاهل مشو^۳

منهیات کاسبی

شایسته است بازاریان محترم در دنیای اسلام از این امور جداً خودداری نمایند:

۱. سوره ابراهیم آیه ۱۱

۲. میزان الحکمه حدیث ۲۲۵۶۷

۳. مثنوی دفتر اول ص ۴۴

۱. بازار سیاه

از جمله کارهایی که در معاملات از آن نکوهش شده، تباری برگران فروشی است به این معنی که فروشندگان کالایی با هم متحد شوند قیمت را بالا ببرند.

امام صادق علیه السلام جهت تأمین هزینه زندگی به فکر تجارت افتاد. هزار دینار سرمایه فراهم کرد و به غلام خویش که «مصادف» نام داشت داد فرمود: این هزار دینار را بگیر و آماده تجارت و مسافرت به مصر باش «مصادف» رفت و با آن از انواع متاعی که معمولاً به مصر حمل می شد خرید و با کاروانی از تجار که از همان نوع متاع حمل کرده بودند به طرف مصر حرکت کرد. همین که نزدیک مصر رسیدند، قافله دیگری از تجار که از مصر خارج شده بود به آنها برخورد. ضمن گفتگوها معلوم شد متاعی که همه آنها حمل می کنند مورد نیاز عموم مردم است اینها با هم هم عهد شدند که به سودی کمتر از صد درصد نفروشدند. متأسفانه همین کار را هم انجام دادند!

«مصادف» با هزار دینار سود خالص به مدینه بازگشت. خوشحال به حضور امام صادق علیه السلام رفت و دوکیسه که هر کدام هزار دینار داشت به امام داد. حضرت پرسیدند اینها چیست؟ گفت: یکی از این دو کیسه سرمایه ای است که بدست آمده. حضرت وقتی از کار آنها با خبر شد فرمود

سبحان الله. شما در میان مردم بازار سیاه درست کردید. یکی از کیسه‌ها را برداشت و فرمود: این سرمایه من و به دیگری کاری ندارم آن گاه فرمود: ای «مصادف»! (شمشیر زدن از کسب حلال آسان تر است)؛ «مجالدة السیوف اھون من طلب الحلال»^۱.

پیامبر گرامی اسلام ﷺ فرمود: «قیمت را بدون قصد خرید، افزایش ندهید»^۲.

۲. سوگند در معامله

یکی از منکرات کسب، قسم خوردن است چون در قسم خوردن احتمال لغزش وجود دارد. راست و دروغ آن امر پسندیده‌ای نیست. مراجع تقلید نیز در این زمینه بیان داشته‌اند. کسی که قسم می‌خورد، اگر حرف او راست باشد قسم خوردن او مکروه است و اگر دروغ باشد حرام و از گناهان بزرگ می‌باشد.^۳

۳. دروغگویی

دروغگویی امر بسیار ناپسندی است که اگر کسی به آن عادت کند خطاهای زیادی از او سر می‌زند. حضرت

۱. بحار ج ۴۷ ص ۵۹

۲. بحار ج ۱۰۳ ص ۸۱: قال رسول الله ﷺ: «لاتناجشوا ولا تدابروا».

۳. رساله سیزده مرجع ج ۲ ص ۶۲۸ مسئله ۲۶۷۵

علی عَلَيْهِ السَّلَامُ فرمود:

«اعظم الخطايا عند الله اللسان الكذوب»؛^۱ (بزرگترین خطاها نزد خدا کار کسی است که زبانش بسیار دروغگوست).

کاسب دروغگونه تنها درآمد بیشتری کسب نمی‌کند بلکه رزقش کم خواهد شد. پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ فرمود:
«الكذب ينقص الرزق»؛ (دروغ روزی را کم می‌کند).^۲

۴. جوسازی فروشنده

یکی از زشتی‌های کسب جوسازی برخی از فروشندگان است. به گونه‌ای که مشتری احساس کند اگر نخرد زیان خواهد دید. مانند این که جنس خرید قبل است، چیزی از آن نمانده، به مشتری دیگری قولش داده‌ام، از این جنس دیگر تولید نمی‌شود.

۵. نداشتن برچسب قیمت

۶. شکوه از کمی سود

قال رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ:

«يأتي على الناس زمانٌ يشكون فيه ربهم، قلتُ و كيف

۱. المحجة البيضاء ج ۵ ص ۲۴۳

۲. المحجة البيضاء ج ۵ ص ۲۴۰

يشكون فيه ربهم؟ قال: يقول الرجل والله ما ربحت شيئاً منذ
 كذا وكذا، ولا اكل ولا اشرب الا من رأس مالي ويحك وهل
 اصل مالك وذروته الا من ربك».

(پیامبر ﷺ فرمود: زمانی می آید که از خدا شکوه
 می‌کنند، راوی می‌گوید عرض کردم چگونه شکوه
 می‌کنند؟

فرمود می‌گویند: به خدا قسم سود نکردم از فلان
 تاریخ از سرمایه ام خورده ام، آنها را چه می‌شود مگر سرمایه
 و سود آن را خدا نداده است).^۱

۱. وسایل الشیعه ج ۱۲ ص ۳۴۱

فصل دوم

تاریخچه و انواع فرش و نقش آن در اقتصاد

طبق روایات شاهنامه فردوسی، آغاز فرش‌بافی، رشتن و بافتن به زمان تهمورث یعنی زمان پیشدادیان باز می‌گردد. در تاریخ طبری از فرشهایی که با مو و پشم حیوانات در این دوره بافته شده سخن رفته است.

قدیمی‌ترین نشانه از هنر قالیبافی به عصر مفرغ باز می‌گردد. این نشانه یک کارد قالیبافی است که از گورهای عهد مفرغ ترکمنستان و شمال ایران یافت شده است. در شهر سوخته (دشت سیستان - جنوب شرقی ایران) نیز فرش‌های حصیری و پارچه‌ای و ابزار بافندگی به دست آمده که متعلق به ۲۸۰۰-۲۵۰۰ پیش از میلاد است. در دوره هخامنشیان، به نقل از گزنفون، شهر کهن ساردیس به

قالیهای گره‌باف خود فخر می‌کرده که به نقشهای حاشیه و هیكل‌های مردان و شیردالهای افسانه‌ای آراسته بود. کهن‌ترین قالی‌ها به ترتیب: قالی کشف شده در نقش برجسته کاخ نینوا، فرش پازربک از پنجمین گور اقوام سکایی، فرش آناتولی (۱۴۰۱۳ میلادی).

از دوره اشکانیان تنها می‌توان به فرش مقبره لوکاپین اشاره کرد که به عقیده پژوهشگران پشم آن از قفقاز (که در آن زمان متعلق به ایران بود) است. از دوره ساسانیان نیز تکه فرش قومس و فرش تاریخی و جواهرنشان بهارستان که در تالار بارعام کاخ تیسفون گسترده بود و پس از حمله اعراب به عنوان غنیمت تقسیم شده است.

در قرون اولیه هجری پس از نفوذ اسلام طرح فرشها، به سبب منع شبیه‌سازی و زینت، تغییر کرد اما در زمان خلفای عباسی که تجمل‌گرایی قصرهای پرزرق و برق رواج یافت بافت اینگونه فرش‌ها نیز رونق گرفت و از دوره سلجوقی نیز تکه فرشی با نقوش هندی در موزه اوقاف استانبول نگهداری می‌شود.

سفرنامه ابن بطوطه از دوره ایلخانان به فرش‌های عظیم و گرانبهای کاخ غازان خان و فرش‌های حرم امام رضا (ع) در مشهد اشاره کرده است، در دوره تیموریان از کارگاه‌های بزرگ قالی بافی سبزه‌وار سخن رفته است.

صفویان

شاه اسماعیل: توسعه کارگاه‌های قالیبافی در تبریز.
شاه تهماسب: قالی ایران در زیبایی و ظرافت به حد
کمال می‌رسد. قالی معروف و تاریخی اردبیل در این زمان
بافته شده است.

شاه عباس: در اصفهان و چند شهر دیگر کارگاه
قالی بافی دایر کرد و دستور داد که هر کانون، فرش را به
شیوه خود ببافد تا اصالت هنری آن حفظ شود. در زمان
صفویان برای اولین بار قالی بافی از ایلها و طایفه‌های
کوچنده و روستاها و آبادی‌های کوچک به شهرها آمد.

فرش‌های نفیس این دوران به پیش از سه هزار تخته
تخمین زده شده است. در زمان افشاریان به خاطر
جنگ‌های پی در پی تولید فرش‌های زینتی کاهش یافت.
از زمان کریم خان زند دو تخته فرش باقی مانده که یکی
تاریخدارو به سفارش حاکم وقت کرمان و دیگری احتمالاً
در شیراز بافته شده است.

در زمان قاجار اروپا و آمریکا تقاضا برای خرید فرش
ایران را افزایش می‌دهند. شرکت‌های چند ملیتی فرش در
ظاهر برای تشویق به صادرات و در واقع برای سود جویی
کشورهای استعمارگر تأسیس می‌شود.

دستگاه فرش ماشینی نیز وارد ایران شد. پس از انحلال

مؤسسه قالی ایران شرکت سهامی فرش ایران تأسیس شد و مرکز صنایع دستی، انجمن دوستداران فرش ایران و موزه فرش دایر گردید. پس از انقلاب اسلامی بر پایه مصوبه سال ۱۳۸۲ شورای عالی اداری (مرکز ملی فرش ایران) برای سازماندهی و یکپارچگی وضعیت کمی و کیفی تولید و عرضه فرش دستباف بنیان نهاده شد. هدف این مرکز معرفی جایگاه ارزشمند فرش دستبافت ایران، حمایت از بافندگان و دست اندر کاران فرش و توسعه صادرات این محصول با ارزش است.^۱

تاریخ فرش دستبافت (فرش سنتی)

بدون شک قدمت استفاده از زیرانداز بدانگاه می رسد که انسان به فکر ساختن سرپناهی جهت تأمین آسایش خود افتاد. ساختن انواع زیرانداز نیز همان زمان با پرورش دام و استفاده از پشم حیوانات به اهمیت الیاف پی برده و به مرور به صورتهای گوناگون از طریق بافتن گلیم و جاجیم و قالی از آن بهره گرفته است. در این زمان بی تردید با تغییر زندگی بشر از مرحله توحش و زیست انفرادی در غارها و به چادر نشینی و معاش خانوادگی و قبیله ای و اعتلای فکری او بود و انسان پس از احساس نیاز با این

۱. سایت مرکز ملی فرش ایران

تغییر وضعیت جهت تأمین آسایش بیشتر خویش بدان گردن نهاده است.

بافتن فرش مانند سایر دستاوردهای بشر همواره رو به تکامل رفته و این پیشروی تا به آن حد با تکامل تمدن انسان عجین بوده است که گفته‌اند: هیچ هنری در جامعه، خود به اندازه فرش توسعه و تکامل نداشته است. این که اولین بار فرش بافته شده به صورت تار و پود به مردم کدام سرزمین تعلق دارد و آیا ایرانیان و یا چینیان خالق هنرنند یا سایر اقوام به درستی معلوم نیست؛ اما فرش «پازیرک» قدیمی‌ترین فرش دستباف بشر است که تاکنون کشف گردیده است. با کشف قالیچه مذکور در مقبره سکایی‌ها در آستایی مغولستان به وسیله پرفسور رودنکو که حدود ۵۰ سال پیش انجام شد قدمت تکامل فرش به ۲۵۰۰ سال قبل رسید. اخیراً در ناحیه سن یانگ چین از مقبره‌های قدیمی فرش چند صد ساله‌ای کشف شده که نقش آن شباهتهایی به فرش ایران دارد.

در قرن شانزدهم میلادی قالی ایران در اروپا کالایی پرشکوه و اعجاب‌انگیز به نظر می‌رسد. از همین دوران دربارهای اروپایی تقاضا برای فرش‌های بافته شده با نخ‌های طلا و نقره افزایش یافت. از آن جمله می‌توان سفارشات دربار لهستان به کارگاههای کاشان و بعضاً

اصفهان را برای این گونه فرش ها نام برد. بعدها این گونه فرش های زرین ابریشمی از آنجایی که به عنوان فرش های ایرانی در اروپا شناخته شده نبوده به عنوان فرش های لهستان معروف شد. در حمله افغان و بعد از دوران نادر، قالی بافی دوباره مورد آسیب قرار گرفت و تا دوران قاجار بهبودی در رفع آن پدید نیامد. در قرن هجدهم فرش های ایلات و عشایر ایران نیز در خارج مورد توجه قرار گرفت.

در قرن نوزدهم مهمترین مرکز تولید تبریز، جوشقان، کرمان مشهور بودند. فرش های صحنه، ساروق و فراهان نیز به خاطر طرح های زیبا معروف شدند. در این قرن تجارت و صادرات بالا گرفت. مهمترین کارگاهها در این دوره در تبریز، مشهد، کرمان، سلطان آباد و کاشان بوجود آمد و در تأسیس اکثر کارگاهها تجار آذربایجان دست داشتند؛ زیرا عمده کار فرش از طریق ترکیه توسط آنها انجام می گرفت. در این زمان استانبول پایتخت آن روز ترکیه به صورت مرکزی جهانی برای فرش ایران در آمده بود. واکثر تجار آمریکایی و اروپایی قالی های ایرانی را از آنجا می خریدند. دولت ایران در ابتدای قرن اخیر برای حفظ اصالت فرش های ایرانی و جلوگیری از صرفاً تجاری شدن آن اقداماتی انجام داد که از آن جمله می توان ایجاد

شرکت‌های سهامی فرش ایران، به عنوان حافظ و یا ناظر بر اصالت فرش‌های ایرانی، در سال ۱۳۱۴ نام برد. از آنجا که در عمل ضابطه دقیقی بر نظارت وجود نداشت و اقدامی برای بهبود شرایط کار قالببافی صورت نپذیرفت. با حاکم بودن قوانین زور، تغییر و تحولی اساسی در بهبود این صنعت پدید نیامد و حتی با باز بودن دست عده‌ای که در تجارت فرش به دنبال سود زیاد و آنی بودند، ثقل در بافت و رنگ این هنر ایرانی رواج یافت.

نکته‌ای که در بررسی تاریخچه فرش در ایران باید اضافه کرد این است که اگرچه اکثر فرش‌های مرغوب برای دربارها تولید می‌شد ولی فرش حداقل در ایران و در کشورهای خاور نزدیک برخلاف بسیاری از کشورهای تولید کننده دیگر از زمان‌های دور مصرف عمومی پیدا کرده بود. این عمومیت، مصرف در میان مردم به احتمال زیاد عامل اصلی اعتلای صنعت فرش در ایران است.^۱

فرش دستباف و انواع آن (فرش سنتی)

بشر از زمانی که خود را شناخت به فکر داشتن منسوجی بود تا او را در برابر سرما و سختی زمین محافظت نمایند. پشم و موی حیواناتی نظیر گوسفند، بز، اولین

۱. سایت علمی پژوهشی فرش تهران

یافته‌های بشر برای برآوردن این نیاز بود. به دنبال پیشرفت در زندگی، بشر آموخت که می‌تواند با درهم نمودن و فشردن الیاف پشم، زیراندازی ضخیم تر و گرم تر به نام نمد تهیه نماید. متعاقباً با فراگیری فنون ریسندگی و تابندگی، نخ‌های پشمی را تولید نمود و برای اولین بار با ادغام رشته نخ‌های افقی و عمودی نخ‌های پشم، گلیم را ابداع کرد. فرش واژه‌ای عربی است که به معنای پهن شده است و در زبان فارسی دارای مفاهیمی چون گسترده شدن، زیرانداز و کفپوش می‌باشد و با توجه به این تعریف، مفاهیمی چون گلیم، نمد، زیلو، فرش ماشینی و دستباف را می‌توان فرش دانست.

انواع قالی دستباف

الف: از لحاظ مواد اولیه می‌توان قالی دستباف را در پنج گروه طبقه‌بندی کرد:

پشمی: به فرشی که تار و پود آن از جنس پنبه و پرز آن پشمی باشد می‌گویند.

تمام ابریشم: به فرش‌هایی که پرز و چله آن از ابریشم باشد.

گل ابریشم: در این گونه فرش‌ها در نقش‌ها و دور حاشیه‌ها به جای پرز پشمی از ابریشمی استفاده می‌شود.

کف ابریشم: در زمینه این گونه فرش‌ها به جای پرز

پشمی از ابریشمی استفاده می‌شود.

سوف: نوعی قالی است که زمینه آن از پود ضخیم و نازک تشکیل شده و نقش آن گل و بوته‌های پرزدار می‌باشد.

ب: انواع فرش دستباف از لحاظ ابعاد

فرش دستباف را از لحاظ اندازه به هفت نوع تقسیم می‌کنند که انواع آن عبارتند از:

قالی: به فرش هایی که در اندازه‌های 2×3 متر، $2,5 \times 3,5$ متر، 3×4 متر، 6×4 متر گفته می‌شود.

قالیچه: به فرش هایی گفته می‌شود که مساحت آن از 4 متر مربع کمتر باشد.

کلگی: به فرش هایی می‌گویند که از نظر عرض از قالی کم عرض تر و از نظر درازا از 4 متر کمتر باشد.

کناره: فرشی است که برای مفروش کردن راهروها و پله‌ها استفاده می‌شود.

ذرع و نیم و ذرع چارک: ذرع و نیم به فرش هایی گفته می‌شود که ابعاد آن $4,1 \times 5,1$ و $10,1 \times 6,1$ می‌باشد. ذرع و

چارک به فرش هایی گفته می‌شود که $80 \times 30,1$ متر باشد. **پشتی:** به قالیچه هایی که مساحت آنها کمتر از یک متر مربع باشد.

پادری: به قالیچه های کوچکی که اندازه پاگرد در بافته

می شود پادری می گویند.^۱

تاریخچه فرش ماشینی (فرش صنعتی)

تاریخچه پیدایش فرش ماشینی در کشور نشان می دهد که این محصول عمری تقریباً ۶۰ ساله دارد. در ابتدای دهه ۵۰ اولین فرش ماشینی تولید داخل در کارخانجات مخمل و ابریشم کاشان توسط ماشین های مخمل بافی ژاکارد و با الیاف مصنوعی براق و پرز نسبتاً کوتاه و وزن سبک، بافته و روانه بازار گردید. با مشاهده استقبال نسبتاً مطلوبی که مردم از فرش ماشینی به عمل آوردند صاحبان گروه صنعتی (خاندان لاجوردی) که از کارخانه داران خوشنام کشور بودند، اقدام به تأسیس شرکت بزرگی به نام شرکت صنایع کاشان (فرش راوند) نمودند که فعالیت آن در زمینه تولیدات مواد مرتبط با فرش و همچنین خود فرش ماشینی بود و اولین محصول آن در سال ۱۳۵۳ شمسی به بازار عرضه شد. تحول اساسی در صنعت فرش ماشینی در کشور از سال ۶۵ شروع که این سیر تحول موجب ایجاد بیش از ۱۶۰۰ واحد کوچک و بزرگ تولید کننده فرش گردید که در حال حاضر مشغول رقابتند.

۱. سایت بیتوته

انواع فرش ماشینی (فرش صنعتی)

فرش ماشینی از لحاظ شانه به چهار نوع: ۳۵۰، ۴۴۰، ۵۰۰، ۷۰۰ تقسیم می‌گردند.

آیا فرش ماشینی رقیب فرش دستباف است؟

فرش ماشینی هرگز رقیبی برای فرش دستباف کشور تصور نشده است بلکه در مقاطع مختلف موجب توسعه صادرات فرش دستباف و ورود ارز به کشور گریده است. فرش ماشینی سبب شده است تا خانواده‌هایی که توان خرید فرش دستباف را ندارند بتوانند جهت آذین بندی محل مسکونی خود از فرش ماشینی استفاده کنند. برخی معضل بزرگ فرش دستباف را راه افتادن کارخانجات فرش ماشینی می‌دانند و می‌گویند ۹۰٪ زیان وارده به صنعت فرش دستباف کشور را همین مسئله می‌دانند. غافل از اینکه ضربه اصلی که به فرش ایران وارد شده، رقابت فرش‌های دستباف تولید شده در کشورهایایی مثل نپال و چین است که به نام فرش ایرانی وارد بازار جهانی شده است.^۱

نقش فرش و قالی در اقتصاد ایران

در ایران مشکلات ناشی از اقتصاد تک محصولی

۱. سایت تاریخ فرش ماشینی در ایران. اتحادیه فرش ایران در ژان

و تکیه بر درآمدهای نفتی سبب ایجاد اقتصادی متأثر از عوامل خارجی بازار ناپایدار نفت شده است. با این ویژگی اقتصاد ایران، می‌توان به اهمیت و نقش صادرات غیرنفتی در کشور پی برد. در بین صادرات غیرنفتی کشور، فرش دستباف همواره، در مقام اول قرار داشته و طبق آماري که در سال ۸۹ بیان شد سهمی بیش از ۲۵٪ از صادرات غیرنفتی را تشکیل داده است. مروری بر حجم و ارزش صادرات فرش کشور طی صد سال گذشته بیانگر آن است که صادرات فرش نوسانات زیادی داشته و باعث نگرانی تولیدکنندگان و دست‌اندرکاران بازار فرش شده است. که همکاری همه دستگاه‌ها و عوامل مختلف را در سطح ملی می‌طلبد.

فرش و کسب روزی حلال

تولید، خرید و فروش، طراحی، مشاغل متعدد جانبی صنعت فرش از راههای کسب روزی حلال است. در قرآن بیان شده است که خداوند فرمود:

﴿وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاَهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ
وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقْنَا
تَفْضِيلًا﴾^۱ (ما بنی آدم را گرامی داشتیم و آنها را در خشکی

و دریا حمل کردیم، و از انواع روزی های پاکیزه به آنها روزی دادیم، و بر بسیاری از خلق خود برتری بخشیدیم).
در این آیه به سه قسمت از مواهب الهی که به انسان عطا شده است اشاره می شود. یکی از آن مواهب، آنها را از طیبات روزی دادیم.

شاغلین محترم صنعت فرش در کنار امور مادی به امور معنوی نیز توجه کامل داشته و محصول خود را به بهترین وجه ممکن تحویل مصرف کننده دهند و خدای خویش را سپاسگذار باشند، گرچه حرفه آنها سخت است اما رزقی که بدست می آورند پاکیزه ترین روزی است.

وقتی که از پیامبر گرامی صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سؤال کردند پاکیزه ترین کسب کدام است؟ فرمود: (کارهای دستی او)؛

«سئل النبي: أي كسب الرجل اطيب؟ قال: عمل الرجل

بیده»^۱.

و نیز اماکن مقدس توسط فرشهای اینها فرش شده که حاصل زحماتشان در بهترین مکانها و نیکوترین افراد از آنها استفاده می کنند شاید برای بعضی ها سؤال باشد آیا آمار دقیقی وجود دارد که در ایران چند نفر در امور فرش دستباف قرار دارند؟ جواب اینست: رئیس مرکز ملی فرش ایران معتقد است آمار رسمی و دقیقی از فعالان عرصه

۱. مستدرک الوسائل ج ۲ ص ۳۵۳

فرش وجود ندارد. تخمین‌ها برای این است که حدود یک میلیون نفر بافنده فرش دستباف در کشور شاغل هستند و با لحاظ کردن حرفه‌های وابسته به قالی بافی همچون طراح، رنگرزی، رفوگران، قالیشویان و خانواده این افراد جمعیتی حدود هشت میلیون نفر از فرش دستباف ارتزاق می‌کنند!

رابطه صنف فرش با دولت

رابطه صنف فرش با دولت اسلامی ایران باید رابطه‌ای حسنه و دوستانه و مکملی برای همدیگر باشند زیرا همه مردم ایران از این همکاری نفع می‌برند.

الف: وظیفه دولت در حق صنف فرش

- ۱- رویکرد مناسب مالیاتی به نحوی که صنف توانایی پرداخت آن را داشته باشند.
- ۲- شعبات بانک‌های ایران در خارج از کشور صنعت فرش را به طور شایسته یاری نمایند.
- ۳- تدوین بانک جامع اطلاعات فرش ایران
- ۴- هد فمند سازی و هدایت آموزش‌های مرتبط با فرش
- ۵- کمک به افزایش تقاضا و بازاریابی فرش در داخل

کشور

۶- کمک به افزایش سهم ایران در بازارهای جهانی فرش

ب: وظیفه متقابل صنف فرش در حق دولت

۱- اگر دولت ایران مالیاتی برای آنها وضع کرد برای مردم ایران اسلامی هزینه می شود و شرکت در کار خیر است، نسبت به پرداخت آن کوتاهی نکنند.

۲- گرفتن پروانه کسب: مجوزی است که طبق مقررات به فرد یا افراد صنفی برای کار مشخصی یا وسیله کسب معینی داده می شود.

۳- تمدید اعتبار پروانه کسب چنانچه مهلت آن به پایان رسیده باشد.

سؤال: آیا فروشنده فرش می تواند برخلاف آیین نامه صنفی عمل نماید؟

آیه الله خامنه ای: چون خلاف قوانین و مقررات است اشکال دارد.^۱

۱. استفتاء پیامکی از دفتر آیه الله خامنه ای در قم

فصل سوم

فرش در آئینه قرآن و روایات

فرش در قرآن

در قرآن کریم نام فرش با تعابیر زیر بیان شده است:

فُرُشٌ

﴿مُتَّكِئِينَ عَلَى فُرُشٍ بَطَائِنُهَا مِنْ إِسْتَبْرَقٍ وَجَنَى الْجَنَّتَيْنِ

دَانِ﴾^۱

خداوند در این سوره برای کسی که از پروردگارش
بترسد دو باغ بهشت را بیان می‌کند، ویژگی‌هایی را برای
این دو باغ بهشتی بیان می‌کند می‌فرماید: «این در حالی

۱. سوره الرحمن آیه ۵۴

است که بر فرش‌هایی نشسته و تکیه کرده اند که آستر آنها از پارچه‌های ابریشمی است».

معمولاً وقتی انسان تکیه می‌کند که در محیطی آرام و در نهایت امنیت باشد، این تعبیر نشانه آرامش کامل روح بهشتیان است.

این نکته نیز قابل توجه است که در آیات دیگر قرآن می‌خوانیم که بهشتیان بر «أرائک» (تختهای سایبان دار) و «سریر» (تختهای بدون سایبان) تکیه می‌کنند، اما در اینجا می‌گویید: تکیه بر فرش‌ها دارند، ممکن است اینها همه به خاطر تنوع در لذات بهشتی باشد که گاهی بر آن و گاهی بر این تکیه می‌زنند و نیز ممکن است این فرش‌های گرانبها را بر آن تختها بگسترانند، و یا اشاره به مسائل مهمتری است که درک آن برای ما ساکنان دنیا ممکن نیست.^۱

﴿وَفُرْشٍ مَرْفُوعَةٍ﴾؛ (فرش‌های پربها).

و نیز در این سوره از جمله نعمت‌هایی که به بهشتیان داده می‌شود را فرش پربها شمرده است.^۲

۱. تفسیر نمونه ج ۲۳ ص ۱۶۵.۶

۲. سوره واقعه، آیه ۳۳

زرابی

﴿وَزَرَابٍ مَبْثُوثَةٍ﴾^۱ (و بالشهای گسترده شده).

زرابی جمع زریّة و به معنای بالشهای گسترانیده شده است که هم نرم و راحت، و هم گرانبها و پرقیمت. بنا بر آیتی که نقل شد اعمال خوب و شایسته مردم را از نعمتها بهره مند و آنها را بر روی فرش های بهشتی قرار می دهد.

فرش در روایات

فرش با تعابیر زیر در روایات نقل شده است:
از امام کاظم علیه السلام نقل شده است که فرمود: «فراهة الدابة وحسن وجه الملوك والفرش السرى»^۲؛ (سه چیز از مروت است:

- ۱) چهارپایی مناسب
- ۲) غلام خوش رو
- ۳) فرش نفیس).

«... عن جابر بن عبد الله قال: ذكر رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم الفراش فقال: فراش للرجل، وفراش للمرأة، وفراش للضيف، والرابع للشيطان»^۳؛

۱. سوره غاشیة آیه ۱۶ و تفسیر نمونه ج ۲۶ ص ۴۲۴

۲. الوافی، ج ۲۰، ص ۸۰۳ و حلیه المتقین، ص ۲۶۱

۳. الحیاه، ج ۴، با ترجمه فارسی احمد آرام، چاپ هفتم، ۱۳۸۵، قم، انتشارات

(جابر بن عبدالله انصاری می گوید: پیامبر خدا ﷺ دربارهٔ فرش سخن گفت و فرمود: فرشی برای مرد، و فرشی برای زن، و فرشی برای مهمان، و فرش چهارم از آن شیطان خواهد بود)

لازم به یادآوری است منظور پیامبر گرامی ﷺ این است که فرش های اضافی در زندگی اسراف می باشد. ممکن است سؤال شود که اگر فرش یا موکتی عکس در آن بافته شده باشد اشکال خواهد داشت؟
امام صادق علیه السلام می فرماید:

«عن محمد بن مسلم قال: سألت ابا عبدالله عليه السلام عن تماثيل شجر والشمس والقمر، قال عليه السلام: لا بأس ما لم يكن فيه شيء من الحيوان»؛

(راوی سؤال می کند از امام صادق علیه السلام از فرش یا موکتی که در آن عکس وجود دارد، حضرت فرمود: عکس های درخت و خورشید و ماه ایرادی ندارد؛ مادامی که عکسی از حیوان در آن نباشد.^۱)

دلیل ما، ص ۲۷۸

۱. بحار الانوار، ج ۷۶، ص ۳۲۴

فصل چهارم

احکام و آداب تولید فرش

طریقه تولید فرش

۱. فرش ماشینی (صنعتی)

شامل مراحل زیر است:

مرحله اول: آماده کردن نخ ها

ابتدا نخ ها را به شکل الیاف خام و یا دسته دسته های بلند به کارخانه آورده می شود و سپس مراحل دیگر انجام می گیرد.

مرحله دوم: رنگ کردن نخ ها

مرحله سوم: بافت فرش شروع می شود

مرحله چهارم: رنگ آمیزی فرش آماده

مرحله پنجم: پایان فرش بافی

سپس فرش‌های ماشینی آماده تحت بخار قرار می‌گیرد بعد آن را برس کشیده و هوا می‌دهند در نهایت یک ماشین آن را به حرکت در می‌آورد که پرزهای اضافی که بالای سطح آن است حذف می‌شود سپس فرش با طول ۳۷ متر لوله می‌شود، پس از آن توسط پلاستیک محکمی بسته می‌شود و به انبار کارخانه یا فرش فروشی انتقال می‌یابد.

۲. فرش دستی (سنتی)

مراحل بافت قالی:

۱. چله کشی

۲. زنجیر بافی

۳. گره زدن

۴. روش‌ها و تکنیک‌های بافت

۵. کوچی بندی

فرش ایران دارای سه ویژگی اصلی است که عبارتند از مرغوبیت پشم مصرفی، ثبات رنگ. طرح و نقشه اصلی مواد اولیه قالی بافی: پشم، ابریشم، پنبه دارها در قالی بافی دو دسته‌اند:

۱. دارهای عمودی   ۲. دارهای افقی

مرحله اصلی در تولید فرش مرحله بافت است. بافندگی با گره زدن مترادف است. با بستن هزاران گره کوچک و بزرگ به وسیله خامه بر تارهای فرش و طی مراحل دقیق که برای بافتن یک فرش نیاز است فرش تکمیل می شود.

دست اندرکاران تولید به این نکته ها توجه کنند:

* سؤال: اگر نخ، پشم، ابریشم، خامه نجس شود چگونه پاک می شود؟

جواب: اگر آنها را در آب کربیا جاری فرو برند، بعد از برطرف شدن عین نجاست پاک می شوند.^۱
* در مراحل تولید کم کار نگذارند.

قال رسول الله ﷺ: «ليس منّا من غش مسلماً او ضرّه او ما كره»؛ (پیامبر ﷺ فرمود: از ما نیست کسی که در حق مسلمانی خیانت کند یا به او زیانی وارد سازد یا به او نیرنگ بزند).^۲

* یکی دیگر از اموری که در تولید فرش جریان دارد این است که بعضی ها مصالح فرش را به دیگران داده که برای آنها بیافند، در مقابل مبلغی را به عنوان اجرت بافتن به بافنده پرداخت می نمایند. اگر بخواهند

۱. استفاده از رساله سیزده مرجع ج ۱ ص ۱۰۷ مسئله ۱۶۳

۲. بحار ج ۷۷ ص ۱۴۸

مسائل شرعی در این مورد مد نظر قرار گیرد به نکات زیر توجه نمایند این نوع قراردادها در قالب جعاله یا اجاره قرار می‌گیرد که هر کدام احکام ویژه خود را دارد.

الف) جعاله

تعریف جعاله

عبارت است از متعهد شدن شخص حقیقی یا حقوقی به پرداخت اجرت (جعل) معین در برابر انجام کار معین مثلاً یک میلیون در برابر بافت فرش ۱۲ متری ۵۰۰ شانه.

شخص متعهد را جاعل و انجام دهنده کار را عامل می‌گویند.^۱ برای مثال صاحب کار در امور فرش اعلام می‌کند بافنده‌ای که بتواند این فرش را با این مشخصات بیافد فلان مبلغ، به او پرداخت می‌شود در این صورت صاحب کار را جاعل و بافنده را عامل می‌گویند.

ارکان جعاله

قرارداد جعاله از پنج رکن اساسی تشکیل می‌شود.

۱. صیغه جعاله

در صیغه جعاله احتیاجی به تلفظ الفاظ مخصوص

۱. از رساله سیزده مرجع ج ۲ ص ۳۵۲ مسئله ۲۲۱۸

نیست، بلکه هر لفظی که مفاد جعاله را برساند کفایت می‌کند. صیغه جعاله می‌تواند به صورت عام یا خاص باشد. برای مثال در جعاله عام، جاعل اعلام می‌کند مثلاً هر کس فرش مد نظر مرا بیافد فلان مبلغ به او می‌پردازم. در جعاله خاص نیز خطاب به عامل مشخص می‌گوید مثلاً اگر این فرش مرا بیافی فلان مبلغ را به شما پرداخت می‌کنم.^۱

۲. جاعل (کارفرما)

جاعل یا کارفرما جعاله بایستی واجد شرایط عمومی قراردادها چون بلوغ، عقل، رشد، قصد، اختیار و عدم محجوریت باشد.^۲

۳. عمل

موضوع قرارداد جعاله (عمل) بایستی عملی حلال، عقلایی و انجام آن به عنوان تکلیف واجب نباشد، بنابراین تعیین برای انجام عملی که از نظر شرع حرام یا به دید عقل غیر معقول و یا از تکالیف واجب شرعی جاعل باشد، باطل است و انجام دهنده آن مستحق اجرت نخواهد بود.^۳

۱. رساله سیزده مرجع ج ۲ ص ۳۵۲ مسئله ۲۲۱۹

۲. تحریر الوسیله ج ۲ ص ۵۱۵

۳. رساله سیزده ج ۲ ص ۵۱۳

۴. عامل

شرایطی که در جاعل مطرح است در عامل شرط نیست. اگر عامل از جهت عقلی و شرعی توان انجام کار (موضوع جعاله) را داشته باشد در صورت انجام عمل، مستحق اجرت (جعل) خواهد بود.

۵. عوض (جعل)

عوض جعاله که به آن جعل و اجرت عمل نیز گفته می شود، می تواند پول یا اشیای قیمتی دیگر و با جنس، نوع، وصف و مقدار معین باشد.^۱

سؤال: آیا صاحب فرش و بافنده پیش از آنکه بافنده مشغول شود می توانند قرارداد را به هم بزنند؟

قرارداد جعاله قراردادی جایز است بنابراین پیش از آنکه عامل شروع به کار کند، جاعل و عامل می توانند جعاله را به هم بزنند و اگر شروع هم کرده بود به مقداری که بافته شده اجرت پرداخت نماید.^۲

سؤال: اگر به سفارش جاعل فرش بافته شد ولی مزد آن را مشخص نکرده بود چه تکلیفی بعهده اش می باشد؟ باید مزد او را به مقداری که در نظر مردم ارزش دارد بپردازد (مثلاً

۱. تحریر الوسیله ج ۲ ص ۵۱۵

۲. رساله سیزده مرجع ج ۲ ص ۳۵۵ مسئله ۲۲۲۴

برای بافتن یک فرش ۱۲ متری چقدر در نظر می‌گیرند).^۱

ب) اجاره

تعریف اجاره: در لغت به معنای رهنایدن و به فریاد رسیدن است و در اصطلاح عقدی است که به موجب آن مستأجر در برابر مالی که به موجرمی پردازد، برای مدت معین، مالک منافع عین مستأجره می‌شود.^۲ اگر صاحب کار و بافنده فرش بخواهند در قالب اجاره و کارمزد عمل نمایند به این نکات توجه کنند:

• احکام مشترک صاحب کار و بافنده فرش

۱. مکلف باشند؛
۲. عاقل باشند؛
۳. اختیار داشته باشند؛^۳
۴. با رضایت همدیگرمی‌توانند قرارداد اجاره را به هم بزنند.^۴

۱. رساله سیزده مرجع ج ۲ ص ۳۵۴ مسئله ۲۲۲۲

۲ لغوی، فرهنگ فارسی عمید، اصطلاحی، تحریرالوسیله امام با ترجمه فارسی، ج ۳، ص ۴۸۴

۳. رساله سیزده مرجع ج ۲ ص ۳۲۱ مسئله ۲۱۷۳

۴. رساله سیزده مرجع ج ۲ ص ۳۳۹ مسئله

• احکام صاحب کار (اجاره کننده) کسی که مصالح فرش را می‌دهد که برای او فرش بیافند

۱. مشخصات فرش و هزینه و مدت آن را مشخص کند؛

۲. تحویل به موقع مصالح فرش؛

۳. مالک مصالح و دیگر لوازم فرش باشد.^۱

• احکام بافنده فرش

۱. اگر صاحب کار شرط کند که بافنده فقط خودش بیافند نمی‌تواند از دیگری استفاده نماید.

۲. اگر شرط نکرد که خودش بیافند می‌تواند از شخص دیگری کمک بگیرد.^۲

۳. اگر از طرف صاحب کار مدت تعیین شده است به موقع تحویل دهد.

۴. اگر مدت مشخص نشده باشد، فقط لوازم تحویل گرفته که فرش را با شرایط خاص بیافند صحیح است.^۳

۱. رساله سیزده مرجع ج ۲ ص ۳۲۶ مسئله ۲۱۸۴

۲. رساله سیزده مرجع ج ۲ ص ۳۲۵ مسئله ۲۱۸۲

۳. رساله سیزده مرجع ج ۲ ص ۳۲۸ مسئله ۲۱۸۷

فصل پنجم

احکام و آداب خرید و فروش فرش

مستحبات خرید و فروش فرش

یاد گرفتن احکام معاملات فرش به اندازه‌ای که مورد نیاز است لازم می‌باشد و مستحب است بین مشتریها در قیمت جنس فرق نگذارد و در قیمت جنس سخت گیری نکند، و کسی که با او معامله کرده اگر پشیمان شود و از او تقاضا کند که معامله را به هم بزند بپذیرد؛ زیرا امام صادق علیه السلام فرمود:

«ایما عبد اقال مسلماً فی بیع اقاله الله عشرته یوم القیامة»؛

(هر بنده ای که جنس فروخته شده را پس بگیرد، خداوند از لغزش های او در روز قیامت می گذرد).^۱

اگر فروشندگان و خریداران محترم فرش به این دستور عمل کنند آرامش بیشتری خواهند داشت.

سؤال: اگر انسان هنگام خریدن فرش نداند معامله را صحیح انجام داده یا نه چه تکلیفی دارد؟

جواب: اگر انسان نداند معامله ای را که کرده صحیح است یا باطل، نمی تواند در مالی که گرفته تصرف نماید ولی چنانچه در موقع معامله، احکام آن را می دانسته و بعد از معامله شک کند، تصرف او اشکال ندارد و معامله صحیح است.^۲

شرایط فروشنده و خریدار

اگر کسانی بخواهند فروشنده یا خریدار فرش باشند چند شرط را باید رعایت نمایند.

۱. بالغ باشند.
۲. عاقل باشند.
۳. حاکم شرع آنان را از تصرف در اموالشان جلوگیری نکرده باشد.
۴. قصد خرید و فروش داشته باشند.

۱. فروع کافی ج ۵ ص ۱۵۳

۲. رساله سیزده مرجع ج ۲ ص ۱۹۵ مسئله ۲۰۵۲

۵. کسی آنها را مجبور نکرده باشد.
۶. جنس و عوضی را که می دهند مالک باشند.^۱

نسیه

اگر مقرر شود خریدار و فروشنده فرش را به طور اقساطی و نسیه معامله نمایند با شرایطی که ذکر می شود اشکالی ندارد

۱. مدت کاملاً مشخص شده باشد.
۲. اگر مدتی که برای پرداخت پول بین خریدار و فروشنده فرش مشخص شده است و خریدار اقدام به پرداخت آن نکرد فروشنده می تواند تقاضای دریافت پول یا فرش خود را پس بگیرد، ولی اگر خریدار نتواند پول فرش را بپردازد، او را مهلت دهد.
۳. قیمت را مشخص نماید و اگر فروشنده بگوید فرش را مثلاً نقداً یک میلیون تومان و نسیه صد هزار تومان زیادتیر می فروشم خریدار قبول نماید اشکالی ندارد.
۴. اگر فرش را نسیه و مدت دار به مشتری فروخت قبل از پایان مهلت پرداخت پول مشتری بمیرد، هر چند موعد پرداخت نرسیده، اما فروشنده فرش می تواند طلب خود را از ورثه متوفی درخواست نماید.^۲

۱. رساله سیزده مرجع ج دوم ص ۲۱۶ مسئله ۲۰۱۸

۲. رساله سیزده مرجع ج ۲ ص ۲۳۰ استفاده از مسئله ۲۱۰۵ تا ۲۱۰۸

سؤال: اگر فرش فروشی در معامله نسبه مقداری زیادتیر از مشتری بگیرد چه حکمی دارد؟
 آیه الله خامنه‌ای: خرید و فروش نسبه کالا به مبلغی بیشتر از قیمت نقدی آن اشکال ندارد.^۱

معامله سلف در فرش

معامله سلف آن است که مشتری پول را بدهد که بعد از مدتی مثلاً فرش را تحویل بگیرد و اگر مشتری بگوید این پول را می‌دهم که به فرض بعد از شش ماه فرش را بگیرد و فروشنده بگوید قبول کردم، یا فروشنده فرش پول را بگیرد و بگوید فرش را فروختم که بعد از شش ماه تحویل بدهم معامله صحیح است.^۲

اگر فروشنده و خریدار بخواهند معامله فرش را به نحو سلف انجام دهند باید شرایط زیر رعایت شود:

۱. خصوصیتی را که قیمت جنس بواسطه آنها فرق می‌کند معین نمایند (مثلاً فرش مشهد یا کاشان یا تبریز چند شانه است...)

۲. پیش از آنکه خریدار و فروشنده از هم جدا شوند، خریدار تمام قیمت فرش را به فروشنده بدهد.

۳. مدت را کاملاً معین نمایند (مثلاً ۴ ماه دیگر)

۱. رساله سیزده مرجع ج ۲ ص ۲۷۵ استفاده از سؤال ۱۵۹۱

۲. رساله سیزده مرجع ج ۲ ص ۲۳۱ مسئله ۲۱۱۰

۴. وقتی را برای تحویل فرش معین کنند که در آن وقت، به قدری از آن فرش وجود داشته باشد که اطمینان داشته باشند نایاب نخواهد شد.
۵. جای تحویل فرش را معین نمایند (مغازه یا کارخانه مشخص).^۱

فسخ معامله فرش

- مواردی که فروشنده و خریدار می‌توانند معامله فرش را به هم بزنند:
۱. از مجلس معامله متفرق نشده باشند.
  ۲. در فرش یا جنسی که در عوض فرش داده می‌شود عیبی باشد.
  ۳. معلوم شود فرشی که فروخته شده مال دیگری است.
  ۴. فروشنده یا خریدار مال خود را بهتر از آنچه هست نشان دهند.
  ۵. فروشنده نتواند فرشی را که فروخته تحویل دهد. (مثلاً یا کارخانه ورشکسته شده یا فرش‌های مغازه به سرقت رفته یا در اثر بلایای طبیعی از بین رفته اند)^۲

۱. رساله سیزده مرجع ج ۲ ص ۲۳۲ مسئله ۲۱۱۲

۲. رساله سیزده مرجع ج ۲ ص ۲۳۷ استفاده از مسئله ۲۱۲۴ ص ۵۲

تعویض

اگر مشتری بخواهد فرش های کهنه خود را با فرش های نو فروشنده تعویض نماید لازم است به مسائل زیر توجه نماید:

سؤال: شرایط شرعی فروشنده ای که فرش نوبا فرش کهنه مشتری تعویض نماید را بیان فرمایید؟
 آیه الله خامنه ای: اگر فروشنده، فرش کهنه را قیمت کند و بعد فرش نورا قیمت کند و آنها را تعویض کند، اشکالی ندارد.^۱

سؤال: فروش فرش های مسجد و اماکن مقدس جهت یکنواخت کردن آنها چه حکمی دارد؟
 جواب: این موضوع مجوز فروش و تبدیل نمی شود.^۲

شراکت در کار فرش

کسانی که در کار خرید و فروش فرش قرار دارند اگر بخواهند چند نفر با هم شریک و در یک مغازه کار کنند احکام زیر را باید مد نظر داشته باشند:
 سؤال: اگر چند نفر با هم در امر فرش شریک شوند شرکت آنها چه حکمی دارد؟

۱. استفتاء پیامکی از دفتر آیه الله خامنه ای در قم

۲. احکام مسجد استاد فلاح زاده چاپ اول سال ۸۴ انتشارات ستاد اقامه نماز

جواب: اگر صیغه شرکت (به هرزبانی) خوانده و محدوده فعالیت را مشخص نمایند اشکالی ندارد.^۱

سؤال: شرایط شراکت در کار فرش را بیان نمائید؟

جواب: ۱. مکلف ۲. عاقل ۳. اختیار ۴. اجازه تصرف در مال خود را داشته باشند.^۲

سؤال: اگر یکی از شرکاء برخلاف قرارداد معامله‌ای انجام دهد و خسارت به شرکت وارد شود چه حکمی دارد؟

جواب: کسی که خلاف قرارداد عمل نماید و خسارت بوجود آورد باید جبران کرده و ضامن است.^۳

سؤال: آیا در صورت فوت یا دیوانگی یا بیهوشی دیگر شرکاء می شود در مال شرکت تصرف نمود؟

جواب: خیر مگر زمانی که وراثت متوفی یا ولی شریک با رعایت شرایط قانونی اجازه تصرف بدست آورند.^۴

غش و تقلب

در مورد فرش یعنی مخفی نمودن عیب یا قالب کردن فرش دست دوم به جای فرش نو یا مثلاً ۵۰۰ شانه را به جای

۱. رساله سیزده مرجع ج ۲ ص ۲۸۴ مسئله ۲۱۴۲

۲. رساله سیزده مرجع، ج ۲، ص ۲۸۴ مسئله ۲۱۴۲

۳. رساله سیزده مرجع، ج ۲، ص ۲۸۹ مسئله ۲۱۵۲

۴. رساله سیزده مرجع، ج ۲، ص ۲۹۱ مسئله ۲۱۵۷

۷۰۰ شانه، پیامبر گرامی اسلام ﷺ فرمود: من غش مسلماً فی شراء اوبیع فلیس منا (هر کس در خرید و فروش در حق مسلمانی خیانت کند از ما نیست).^۱

سؤال: آیا در معامله‌ای که فروشنده فرش، فرش ۳۵۰ شانه را به جای ۵۰۰ شانه به مشتری بدهد صحیح است؟
آیه‌الله خامنه‌ای: جایز نیست.^۲

ممکن است سؤال پیش آید مثلاً اگر مشتری غیر مسلمان باشد آیا امکان دارد در فرش‌ها تقلب کرده و فرش معیوب یا رفوشده را به جای فرش سالم و نوبه او داده و قیمت بیشتری بگیریم.

سؤال: تقلب و دروغ و فریب در معامله با غیر مسلمانان برای دستیابی به فایده مالی یا علمی بیشتر (در صورتی که متوجه نباشند) چه حکمی دارد؟
آیه‌الله خامنه‌ای: دروغ و تقلب در معاملات جایز نیست، هر چند طرف مقابل غیر مسلمان باشد.^۳

مصادیق تقلب و غش در معامله فرش

۱. تبلیغ فرش‌های مرغوب دیگران برای فرش خود

۲. فرش رفوشده به اسم فرش سالم

۱. بحار ج ۷۶ ص ۳۳۴

۲. رساله سیزده مرجع ج ۲ ص ۲۷۹ با استفاده از مسئله ۱۶۱۰

۳. رساله سیزده مرجع ج ۲ ص ۲۷۹ با استفاده از مسئله ۱۶۱۰

۳. فرش ۵۰۰ شانه بجای ۷۰۰ شانه
۴. تقلب در آرایش و نور مغازه
۵. تقلب در بافت فرش
۶. تقلب در جنس فرش
۷. تقلب در رنگ فرش
۸. پنهان نمودن عیب کالا

منهیات فروشندگان محترم فرش

۱. گران فروشی

امام صادق علیه السلام می فرماید: فریب دادن و به زیادتراز قیمتش (جنس) به کسی که بی خبر است حرام است.^۱
سؤال: آیا اگر کارخانه یا فروشنده، قیمت فرش را کمی بالاتر بگوید تا چنانچه مشتری تخفیف خواست آن مقدار کم شود جایز است؟

آیه الله خامنه‌ای: اگر قیمت فرش به قدری گران باشد که اجحاف باشد اشکال دارد.^۲

سؤال: اگر قیمت فرش‌های موجود در مغازه به طور طبیعی یا ناگهانی افزایش یابد، آیا فروش آنها به قیمت کنونی جایز است؟

۱. وسائل الشیعه ج ۱۲ ص ۳۶۴

۲. استفتاء پیامکی دفتر آیه الله خامنه‌ای در قم

آیه الله خامنه‌ای: اگر از طرف دولت قیمتی برای آنها تعیین نشده باشد، فروش آنها به قیمت عادلانه فعلی اشکال ندارد.^۱

آیه الله بهجت: جایز است، هر چند مکروه است.^۲

۲. خرید و فروش فرش با تصاویر مبتذل

سؤال: اخیراً قالیچه‌هایی تولید و پخش می‌شود که بر روی آن عکس زنان به صورت بد حجاب یا در حال ناز و عشوه و یا همراه با آلات لهو و لعب نقش بسته است که نصب این قالیچه‌ها در خانه‌ها یا در مغازه‌ها نوعی ترویج ضد دینی یا اشاعه فساد محسوب می‌شود خرید و فروش این قالیچه‌ها چه صورت دارد؟

آیه الله مکارم شیرازی: هرگاه به گونه‌ای باشد که نصب آنها اشاعه فحشاء محسوب شود، خرید و فروش آنها اشکال دارد.^۳

آیه الله تبریزی: مؤمنین باید شئون دینی را رعایت کنند و مظاهر دینی را نگهداری کنند.^۴

آیه الله صافی: اگر ترویج فساد و بدحجابی و صدق

۱. رساله سیزده مرجع، ج ۲، ص ۹۹۰ مسئله ۱۹۷۹

۲. استفتاءات آیه الله بهجت ج ۳ ص ۲۵۳ سؤال ۴۲۰۴

۳. کتاب مسائل جدید از دیدگاه علما و مراجع تقلید ج ۲ ص ۶۹

۴. کتاب مسائل جدید از دیدگاه علما و مراجع تقلید ج ۲ ص ۶۹

هتک باشد جایز نیست.^۱
آیه الله سیستانی: اگر موجب اشاعه فساد باشد ساخت و
فروش آنها جایز نیست.^۲

۳- کپی و تکثیر نقشه فرش دیگران

سؤال: آیا تولید نرم افزار حقی برای تولیدکننده آن ایجاد
می کند؟

آیه الله خامنه ای: احوط این است که در نسخه برداری و
تکثیر نوارهای کامپیوتری که در داخل تولید شده است،
حقوق صاحبانشان از طریق کسب اجازه از آنها رعایت
شود.^۳

آیه الله مکارم شیرازی: تمام افرادی که جان و مال آنها
محترم است، حق امتیاز آنها نیز محترم است.^۴

۴- استفاده از نشان تجاری فرش دیگران

سؤال: آیا عناوین و نام های تجاری فروشگاهها و
شرکت ها مختص مالکان آنهاست به طوری که دیگران
حق نامگذاری فروشگاهها و شرکت های خود را با آن نامها
ندارند؟

۱. کتاب مسائل جدید از دیدگاه علما و مراجع تقلید ج ۲ ص ۶۹

۲. کتاب مسائل جدید از دیدگاه علما و مراجع تقلید ج ۲ ص ۶۹

۳. رساله سیزده مرجع، ج ۲، ص ۱۰۰۸ مسئله ۱۳۴۱ و ۱۳۴۲

۴. استفتاء جدید آیه الله مکارم شیرازی، ج ۳، ص ۵۵۵، س ۱۵۴۷

آیه الله خامنه ای: استفاده برای دیگران جایز نیست.^۱

نکات سفارش خرید فرش

به جاست که فروشندگان و خریداران محترم فرش به این مسئله مشترک توجه نمایند.

سؤال: آیا معامله به صورت اینترنتی صحیح است یا خیر؟

آیه الله خامنه ای: در معاملات اینترنتی و تجارت الکترونیکی خرید محصولات از طریق فروشگاههای اینترنتی اگر شرایط معامله مراعات گردد منع شرعی ندارد و معامله صحیح می باشد.^۲

آیه الله بهجت: اگر شرط بیع را داشته باشد صحیح است.^۳

• الف) احکام فروشنده فرش (کارخانه یا عمده فروش)

- ۱- دادن کد رهگیری به مشتری
- ۲- صدور فاکتور دقیق
- ۳- پذیرش اشکالات فنی در فرش
- ۴- مشخصات فرشی که معامله می شود هنگام تحویل مغایرت نداشته باشد.

۱. رساله سیزده مرجع، ج ۲، ص ۱۰۰۸ مسئله ۱۳۴۳

۲. استفتاء پیامکی، از طرف دفتر آیت الله خامنه ای در قم

۳. سایت آیت الله بهجت، استفتائات، ص ۷۷

۵- رعایت مدت زمان تحویل

• ب) احکام خریدار فرش (از کارخانه یا عمده فروشی)

- ۱- در صورت انصراف سریعاً اطلاع دهد
- ۲- آدرس دقیق جهت تحویل فرش
- ۳- تسویه به هنگام
- ۴- اگر خریدار چک مدت داری به فروشنده می دهد به احکام آن توجه نماید که احکام چک عبارتند از:
  - چک تضمینی داده شود نه صوری
  - ادای چک به هنگام واجب است
  - اگر به هر دلیلی نتواند چک را وصول نماید از طلبکار مهلت بگیرد^۱

سؤال: آیا چک به منزله پول نقد است، به طوری که اگر بدهکار آن را به طلبکار بدهد بری الذمه می شود؟

آیت الله خامنه‌ای: چک به منزله پول نقد نیست و تحقق ادای دین یا ثمن با دادن آن به طلبکار یا فروشنده متوقف بر این است که عرفاً قبض چک، قبض مبلغ آن محسوب شود و این با تفاوت موارد و اشخاص تفاوت پیدا می کند.^۲

۱. تحریرالوسیله امام خمینی، با ترجمه فارسی، ج ۲، استفاده از ص ۶۲۹ تا

۶۳۳

۲. اجوبه الاستفتائات، ص ۴۶۴، سوال ۱۹۵۱، انتشارات پیام عدالت تهران،

چاپ دوم ۱۳۸۹

سؤال: اگر فروشندگان فرش چک مدت دار تحویل گرفته و بخواهند قبل از تاریخ وصول به قیمت کمتر بفروشند چه حکمی دارد؟

آیه الله خامنه ای: فروش مبلغ چک مدت دار یا سفته به طور نقدی به قیمت کمتر توسط شخص طلبکار به بدهکار اشکال ندارد ولی فروش آن به شخص ثالث به قیمت کمتر صحیح نیست.^۱

(لازم به یادآوری است آیت الله سیستانی در مسئله ۲۸ عملیات بانکی و آیت الله مکارم شیرازی در مسئله ۲۴۲۹ رساله اش به شخص ثالث هم جایز می دانند و آیت الله وحید خراسانی در مسئله ۲۸۶۹ رساله اش جایز نمی داند)

• نکته هایی برای مشتریان فرش

الف) واجب یا مستحب است:

- ۱- یادگیری احکام فرش؛^۲
- ۲- تکبیر گفتن هنگام معامله؛^۳

۱. اجوبة الاستفتائات، ص ۶۴، سوال ۱۹۵۰، انتشارات پیام عدالت تهران، چاپ دوم ۱۳۸۹

۲. رساله سیزده مرجع، ج ۲، ص ۱۹۴ مسئله ۲۰۵۱

۳. رساله جامع عباسی، شیخ بهاء الدین محمد عاملی، دفتر انتشارات جامعه مدرسین قم.

۳- حلیم بودن.^۱

ب) حرام است :

۱- خریدن فرش‌های وقفی و غصبی و دزدی و نیز
فرشی که از طریق قمار به دست آمده باشد؛

۲- معامله فرشی که در آن ربا باشد؛

۳- پرداخت قیمت فرش با پول حرام؛

۴- نسیه خریدن به نیت نپرداختن قیمت آن.^۲

ج) مکروه است :

۱- بدگویی از فرشی که می‌خواهد بخرد

۲- تقاضای تخفیف پس از معامله

۳- معامله با کسی که توجه کافی به مسائل شرعی

ندارد

۴- برای خریدن فرشی که دیگری می‌خواهد بخرد وارد

معامله شود.^۳

---

۱. رساله جامع عباسی، شیخ بهاء الدین محمد عاملی، دفترانتشارات جامعه مدرسین قم.

۲. رساله سیزده مرجع، ج ۲، مسئله ۲۰۷۰، ۲۰۶۶، ۲۰۶۵ و ۲۰۵۵

۳. رساله سیزده مرجع، ج ۲، مسئله ۲۰۵۴

فصل نهم

احکام و آداب استفاده از فرش

تطهیر فرش

«... وَيُنزِلُ عَلَيْكُمْ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً لِيُطَهِّرَكُمْ بِهِ وَيُذْهِبَ عَنْكُمْ رِجْزَ الشَّيْطَانِ...» (خداوند آب را از آسمان فرو می‌فرستد، تا شما را پاک سازد و پلیدی شیطان را از شما ببرد).^۱

آب با شرایطی که در رساله‌ها بیان شده است چیزهای نجس را پاک می‌کند.

۱. انفال آیه ۱۱.

تطهیر با آب

سؤال: روش تطهیر فرش و موکت را با آب قلیل بیان فرمائید؟

جواب: اگر بخواهند چیزی را که به بول نجس شده با آب قلیل آب بکشند، چنانچه یک مرتبه آب روی آن بریزند و از آن جدا شود، در صورتی که بول در آن چیز نمانده باشد یک مرتبه دیگر که آب روی آن بریزند پاک می شود، ولی در لباس و فرش و مانند اینها باید بعد از هر دفعه، فشار دهند تا غساله آن بیرون آید. (غساله آبی است که معمولاً در وقت شستن و بعد از آن چیزی که شسته می شود خود به خود به وسیله فشار می ریزد).^۱

اگر چیزی به غیر بول نجس شود، چنانچه بعد از بر طرف کردن نجاست یک مرتبه آب روی آن بریزند و از آن جدا شود، پاک می گردد. و نیز اگر در دفعه اولی که آب روی آن می ریزند نجاست آن بر طرف می شود (و بعد از بر طرف شدن نجاست هم آب روی آن بیاید) پاک می شود ولی در هر صورت لباس و مانند آن را باید فشار دهند تا غساله آن بیرون آید.^۲

سؤال: کیفیت تطهیر موکتی را که به زمین چسبیده

۱. رساله سیزده مرجع، ج ۱، ص ۱۰۵، مسئله ۱۶۰.

۲. رساله سیزده مرجع، ج ۱، ص ۱۰۶، مسئله ۱۶۲.

بیان فرمائید؟

آیه الله خامنه‌ای: اگر نجاست به زمین نرسیده با جاری کردن آب توسط شلنگ و کشیدن دست بر محل متنجس پاک می‌شود ولی اگر یقین دارد که نجاست به زمین رسیده است موکت را از زمین جدا کرده که هنگام آب گرفتن بر موکت، زمین را هم آب بگیرد و پاک شود.^۱

آیه الله مکارم شیرازی: به وسیله آب لوله کشی پاک می‌شود و مقداری فشار باید داده شود و بهترین است که غساله آن را با چیزی جمع کنند.^۲

نکته: سگی که در خشکی زندگی می‌کند حتی مو و

استخوان و پنجه و ناخن و رطوبت آن نجس است.^۳

سؤال: اگر سگ بر روی فرش راه برود و یا آن را نجس

نماید چگونه پاک می‌شود؟

آیه الله خامنه‌ای: صرف راه رفتن سگ روی فرش نجس

نمی‌شود. مگر اینکه سگ یا فرش خیس باشد روی آن

قسمت آب بگیرد و فرش را فشار دهید تا آب داخل آن

خارج گردد و فرش پاک می‌شود.^۴

۱. استفتاء پیامکی از دفتر قم.

۲. رساله سیزده مرجع، ج ۲، ص ۹۲۶، سوال ۹.

۳. رساله سیزده مرجع، ج ۱، ص ۷۵، مسئله ۱۰۵.

۴. استفتاء پیامکی از دفتر آیه الله خامنه‌ای در قم.

تطهیر با باران

سؤال: آیا فرش نجس زیر باران زیاد، پاک می شود؟
همه مراجع (به جز تبریزی و مکارم): اگر عین نجاست در آن باقی نماند، پاک می شود.

آیت الله تبریزی: اگر عین نجاست در آن باقی نماند، پاک می شود و بنا بر احتیاط واجب، باید فرش فشار داده شود.

آیه الله مکارم شیرازی: اگر عین نجاست در آن باقی نماند پاک می شود و باید فرش فشار داده شود تا غسل آن بیرون بیاید^۱

تطهیر با آفتاب

سؤال: آیا لباس و فرش نجس و مانند آن، با آفتاب پاک می شود؟

همه مراجع: خیر، آفتاب با شرایطی تنها می تواند چیزهای ثابت از قبیل در، دیوار و پنجره را پاک کند ولی لباس و فرش و مانند آن که قابل نقل و انتقال است، با آفتاب پاک نمی شود.^۲

۱. رساله سیزده مرجع، ج ۱، ص ۴۶، مسئله ۳۷.

۲. استفاده از رساله سیزده مرجع، ج ۱، ص ۱۱۷، مسئله ۱۹۱.

خمس

﴿...وَأَعْلَمُوا أَنَّمَا غَنِمْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ لِلَّهِ خُمُسَهُ وَلِلرَّسُولِ
وَلِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ وَأَبْنِ السَّبِيلِ إِن
كُنْتُمْ أَمْنْتُمْ بِاللَّهِ...﴾؛ (بدانید هر چیزی را که به دست
آوردید یک پنجم آن برای خدا و رسول و خویشان و یتیمان
و مسکینان و راه ماندگان است).^۱

یکی از تکالیف اقتصادی مسلمانان پرداخت خمس
است، بدین معنی که در برخی موارد یک پنجم مال خود
را برای مصارف مشخصی به حاکم اسلامی (ولی فقیه) یا
مرجع تقلید خود بپردازند.

شخص مسلمان باید بداند که در چه مواردی به
فرش خمس تعلق می‌گیرد که بر طبق فتوای مرجع تقلید
محاسبه و پرداخت نماید.

فروشنده فرش پس از گذشت یک سال از مشغول
شدن به فرش فروشی حساب نماید یک پنجم پس انداز
خود را به عنوان خمس پرداخت کند.^۲ (البته تفصیل و
شرایط آن را هر فردی از مرجع تقلید خود استفاده نماید)
گاهی فرش بعنوان هدیه دریافت می‌شود. مسلمان
باید بداند خمس به آن تعلق می‌گیرد یا نه؟

۱. انفال آیه ۴۱.

۲. استفاده از رساله سیزده مرجع، ج ۲، ص ۱۵، مسئله ۱۷۶۶.

سؤال: آیا به فرش که به عنوان هدیه دریافت می شود
خمس تعلق می گیرد؟

جواب: به فتوای امام خمینی و حضرت آیه الله
خامنه ای خمس ندارد و بنابر نظر بقیه مراجع اگر از مخارج
سال زیاد بیاید خمس آن واجب است.^۱

سؤال: اگر فرش در طول سال مورد استفاده قرار نگیرد،
ولی برای استفاده مهمان به آنها نیاز باشد، آیا خمس در
آنها واجب است؟

آیه الله خامنه ای: در فرض سؤال خمس در آنها واجب
نیست.^۲

• فرش و اماکن مقدس

سؤال: آیا جایز است لوازم مسجد از قبیل کولر، بلند
گوو فرش جهت استفاده شخصی یا پیش نماز از مسجد
خارج شود؟

جواب: تابع کیفیت وقف است اگر برای استفاده در
مسجد وقف شده بیرون بردن از مسجد جایز نیست.^۳

سؤال: آیا فرشی که برای حسینیه وقف شده می توان

۱. رساله سیزده مرجع، ج ۲، ص ۷، مسئله ۱۷۵۳.

۲. رساله سیزده مرجع، ج ۲، ص ۷۸، مسئله ۹۰۵.

۳. کتاب آموزش فقه استاد فلاح زاده، ص ۳۷۴ به نقل از استفتاءات امام
خمینی، ج ۲، ص ۳۴۱، سؤال ۲۵.

جهت اقامه نماز به مسجد برد؟

جواب: خیر، اگر چه آن مسجد نزدیک حسینیه باشد.^۱

سؤال: ورود هیئت‌های عزاداری با کفش، روی

فرش‌های مسجد چه حکمی دارد؟

آیه الله خامنه‌ای: پرهیز شود.^۲

• اعتکاف

اعتکاف از مستحبات است ولی به سبب نذر واجب

می‌شود. کسانی که توفیق می‌یابند مناسب است مسائل

آن را بدانند.

سؤال: آیا اعتکاف بر فرش غصبی موجب بطلان

اعتکاف می‌شود؟

جواب: نماز گزاردن بر فرش غصبی، هر چند مکان

مباح باشد، جایز نیست و نماز باطل خواهد بود. لیکن

بطلان اعتکاف بر آن، محل بحث و خلاف است.^۳

آیه الله مکارم شیرازی: نشستن بر فرش غصبی هنگام

اعتکاف موجب بطلان اعتکاف نمی‌شود.^۴

۱. رساله سیزده مرجع، ج ۲، ص ۶۳۹ مسئله ۲۶۹۱

۲. رساله سیزده مرجع، ج ۱، ص ۵۱۲، استفاده از مسئله ۳۹۳.

۳. فرهنگ فقه، ج ۵، ص ۶۸۲.

۴. رساله سیزده مرجع، ج ۲، ص ۹۳۴، قسمت ۱۴ در مورد اعتکاف.

• نماز و فرش

سؤال: آیا برفرشی که از ابریشم خالص بافته شده، می شود نماز خواند؟

آیه الله خامنه‌ای: اشکال ندارد.^۱

سؤال: نماز خواندن بر فرش غصبی، دزدی و همچنین فرش که خمس به آن تعلق گرفته و پرداخت نشده است چه حکمی دارد؟

آیه الله خامنه‌ای: نماز بر فرش غصبی و دزدی باطل است و بر فرش که بدمه خریداری شده و از مالی که خمس آن را نداده پولش را پرداخته باطل نیست.^۲

سؤال: آیا بر روی فرش نجس می توانیم نماز بخوانیم؟
آیه الله خامنه‌ای: اگر نجاست به بدن یا لباس نمازگزار سرایت نکند اشکال ندارد.^۳

سؤال: آیا نماز خواندن بر سجاده‌ای که شکلهایی روی آن رسم شده و یا بر مهری که دارای نقش است، کراهت دارد؟

آیه الله خامنه‌ای: فی نفسه اشکال ندارد، ولی اگر به گونه‌ای باشد که بهانه به دست کسانی می دهد که تهمت

۱. استفتاءات کتبی دفتر آیه الله خامنه‌ای در قم به شماره ۱۵۱۴۹۸/۱۹۷۹۱.

۲. استفتاءات کتبی دفتر آیه الله خامنه‌ای در قم به شماره ۱۵۱۴۹۸/۱۹۷۹۱.

۳. استفتاءات کتبی دفتر آیه الله خامنه‌ای در قم به شماره ۱۵۱۴۹۸/۱۹۷۹۱.

به شیعه می‌زنند، تولید آن و نماز خواندن بر آن جایز نیست.^۱

سؤال: نماز خواندن در زمین غصبی روی سجاده یا چوب و مانند آن صحیح است یا نه؟
آیه الله خامنه‌ای: نماز در زمین غصبی باطل است، هر چند روی جا نماز و تخت باشد.^۲

سؤال: آیا در سجده مستحب (سجده زیارت عاشورا) می‌توان بر فرش، پشت دست و مانند آن سجده کرد؟
جواب: سجده به هر صورت اشکال ندارد هر چند بهتر است بر چیزهایی باشد که سجده بر آنها صحیح است و بهتر از همه، سجده بر تربت سید الشهداء می‌باشد.^۳

سؤال: سجده بر فرش چه حکمی دارد؟
جواب: در نماز سجده بر غیر زمین همچون فرش صحیح نیست مگر از روی تقیه.^۴
جایی که انسان باید تقیه کند می‌تواند بر فرش و مانند آن سجده نماید.^۵

۱. رساله سیزده مرجع، ج ۱، ص ۵۱۰، مسئله ۳۷۷.

۲. رساله سیزده مرجع، ج ۱، ص ۵۱۱، مسئله ۳۸۴.

۳. توضیح المسائل ده مرجع از مسائل واژه‌ها و اصطلاحات فقها.

۴. فرهنگ فقه، ج ۵، ص ۶۸۲.

۵. رساله سیزده مرجع ج ۱ ص ۵۸۲ مسئله ۱۰۷۲.

• ارث و فرش

سؤال: آیا زن و یا شوهری که همسرش فوت شده و فرش از او به عنوان ارثیه باقی مانده، ارث می برد؟
جواب: بله (لازم به یادآوری است که مرد از همه اموال زن ارث می برد ولی زن فقط از اموال منقول مانند فرش و یخچال و کمد و لوازم منزل ارث می برد)^۱

• فرش امانی و کرایه

اگر افرادی بخواهند فرش را به صورت امانی یا از طریق کرایه تهیه نمایند لازم است به احکام مرتبط با آن توجه کنند:
 ۱- شخصی که فرش را تحویل می گیرد باید طوری از آن نگهداری نماید که مردم نگویند در امانت خیانت و یا در نگهداری آن کوتاهی کرده است.^۲
 ۲- اگر فرش از بین برود باید:
 الف) اگر در نگهداری فرش کوتاهی کرده باشد، باید عوض آن را به صاحبش بپردازد
 ب) اگر در نگه داشتن آن کوتاهی نکرده و به طور اتفاقی فرش از بین رفته (در اثر سیل یا زلزله یا ...) ضامن نمی باشد.^۳

۱. رساله سیزده مرجع، ج ۲، ص ۷۴۱ مسئله ۲۷۷۱

۲. رساله سیزده مرجع، ج ۲، ص ۴۳۴ مسئله ۲۳۳۴

۳. رساله سیزده مرجع، ج ۲، ص ۴۳۴ و ۴۳۵ مسئله ۲۳۳۵

فصل هفتم

احکام تابلوفرش

تابلوفرش

به فرش‌هایی اطلاق می‌شود که طرح و نقشه آن برگرفته از عکس‌ها و تصاویر واقعی و مجازی و نقاشی نقاشان معروف می‌باشد. مواد اولیه در تولید تابلوفرش در هر منطقه از همان مواد اولیه‌ای می‌باشد که در فرش‌های معمول به کار برده می‌شود. تابلوفرش‌های معروف و مرغوب که طرح و نقشه آن از آثار نقاشان و طراحان معروف ایرانی و خارجی نظیر استاد فرش‌چیان - کمال الملک - پیکاسو و... می‌باشد. عموماً در تبریز و بعضاً در اصفهان بافته می‌شود که از استقبال بیشتری برخوردارند.

مواد اولیه مورد نیاز برای بافت تابلو فرش

مواد اولیه مورد نیاز برای بافت تابلو فرش شامل نخ چله نخ-پودکشی-نخ خامه است و چله کشی، کوچی بندی، زنجیربافی، گلیم بافی، گره زدن و ایجاد نقوش نیز مراحل بافت تابلو فرش است.

توصیف خدمات

در این کسب و کار با توجه به سلیقه مشتریان محصولات با طرح‌ها و رنگ‌های مختلف ارائه می‌شود مانند:

۱. فرش تصویری: فرش نازک، با تار و پود و پرز ابریشمین و نقش‌های تصویری به طور معمول الهام گرفته از مینیاتورها، بافت این گونه فرش‌ها در ابتدا در زمان صفویه به وسیله مخملبافان کاشان آغاز شد. فرش تصویری از قرن یازدهم در اوج شکوفایی خود با قالی‌های زربافت به رقابت پرداخت شد. ولی در قرون اخیر به علت کاهش کیفیت‌ها و نقش و رنگ از نظر افتاد. فرش تصویری اینک در شمار کم در کاشان و قم بافته می‌شود و از آن بیشتر برای تزئین دیوار بهره می‌گیرند.

۲. مینیاتور: طرحی که بر اساس مجالس بزم و رزم و شکار که در داستان‌های «شیرین و فرهاد»، «لیلی و مجنون»، «بهرام گور» آمده است، تهیه شده است.

بافت این گونه نقشه‌ها در نائین رواج دارد.

۳. تابلوفرش کامپیوتری: نوعی تابلوفرش دستبافت است که نقشه آن به صورت عددی توسط کامپیوترپرینت گرفته می‌شود این نقشه به وسیله بافنده و با همان سبک سنتی با دست بافته می‌شود و باید بدانید که برخلاف تصور بعضی از افراد که فکر می‌کنند تابلوفرش کامپیوتری به وسیله دستگاه بافته می‌شود تصویری کاملاً غلط است. این تابلوفرش‌ها می‌تواند شامل طرح چهره افراد یا مناظر و تصاویر مختلف باشد که نقشه آن توسط نرم افزار تهیه می‌شود^۱.

مناسب است افرادی که تابلوفرش می‌بافند از بافتن تصاویر غیر اخلاقی و ناهنجار دوری کرده و به بهانه داشتن مشتری ارزش‌های اخلاقی جامعه اسلامی را فراموش نکنند.

محتوای مناسب برای تابلوفرش

چیزهایی که شایسته است به صورت تابلوفرش در آید.

۱. تابلوفرش خطبه حضرت زهرا^{علیها السلام}

۲. آیات قرآن خصوصاً آیه الکرسی.

۱. کتاب مشاغل خانگی، انتشارات موسسه کار و تأمین اجتماعی.

۲. بحار، ج ۲۹، ص ۲۱۶.

۳. نامه تربیتی حضرت علی علیه السلام به امام حسن

مجتبی علیه السلام

۴. نامه حضرت علی علیه السلام به مالک اشتر^۱

۵. وصیت نامه سیاسی الهی امام خمینی رحمته الله علیه

تابلوفرش با چنین محتوایی برای کسانی که تابع آموزه‌های دینی می‌باشند مفید خواهد بود.

بدیهی است اگر این تابلوفرش‌ها مزین به آیات الهی و اسماء متبرکه شد احکامی دارد که باید رعایت گردد.

سؤال: دست زدن به تابلوفرش که مزین به اسماء متبرکه و آیات الهی است، بدون وضو چه حکمی دارد؟
جواب: اشکال دارد.^۳

(لازم به یادآوری است تابلوفرش‌های مزین به اسماء متبرکه و آیات الهی زیرشیشه یا پلاستیک یا هر شیء دیگری که مانع دست زدن به آنها شوند قرار گیرند دست زدن به آن بدون وضو اشکال ندارد.)

۱. نامه ۳۱، نهج البلاغه خطاب به امام حسن مجتبی در سال ۳۸ هجری نوشته شد. ص ۳۷۱

۲. نامه ۳۸ نهج البلاغه، ص ۳۸۷، نامه به مردم بصره در سال ۳۸ هجری آنگاه که مالک اشتر را به فرمانداری آنان برگزید. ص ۳۸۹

۳. رساله سیزده مرجع، ج ۱، استفاده از مسئله ۳۱۷، ص ۱۸۶ و مسئله ۳۱۹، ص ۱۸۷ و استفتائ شماره ۱۶۴، ص ۲۰۷ از آیه الله خامنه‌ای که در این رساله سیزده مرجع، ج ۱. آمده است.

شایسته است فروشندگان محترم و دست‌اندرکاران پرتلاش تابلوفرش و مردم دین‌مدار از اموری که بیان می‌شود پرهیز نمایند:

۱. خرید و فروش تابلوفرش دزدی

سؤال: معامله تابلوفرشی که از راه دزدی و یا قمار به دست آمده باشد چه حکمی دارد؟

جواب: حرام است.^۱

۲. خرید و فروش و تولید و نگهداری تابلوفرش‌هایی که عکسهای ناهنجار و ضد ارزشی در آن بافته شده است.

سؤال: کاپلن‌هایی با عکس‌های زنان سربرهنه یا تصاویر رقصی دست‌جمعی که توسط خانم‌ها بافته می‌شود، یا عکس‌های مینیاتوری با همین مضامین یا بافتن فرش‌هایی با همین تصاویر، تهیه و تولید و خرید و فروش و یا نصب آنان در منازل و خانه‌ها یا مغازه‌ها و محل کار چه صورت دارد؟

آیت‌الله صافی گلپایگانی: اگر عرفاً ترتب فساد بر آن صادق باشد جایز نیست.^۲

آیه‌الله سیستانی: اگر به نحوی است که موجب ترویج

۱. رساله سیزده مرجع، ج ۲، ص ۲۱۰ مسئله ۲۰۷.

۲. کتاب مسائل جدید از دیدگاه علماء و مراجع تقلید نوشته حجة الاسلام سید محسن محمودی، ج ۲، ص ۲۰۱، چاپ اول، سال ۱۳۸۰ انتشارات علمی فرهنگی صاحب‌الزمان ورامین.

- فساد و فحشاء است جایز نیست.^۱
- آیه الله مکارم شیرازی: با توجه به اینکه این عکس‌ها فساد است، تولید و خرید و فروش و نگهداری آن اشکال دارد.^۲
- آیه الله تبریزی: بافتن آن اشکال دارد و اجرت آن نیز اشکال دارد.^۳
- آیه الله بهجت: اگر ترویج فساد صدق میکند، اجتناب شود.^۴

---

۱. کتاب مسائل جدید از دیدگاه علماء و مراجع تقلید نوشته حجة الاسلام سید محسن محمودی، ج ۲، ص ۲۰۱، چاپ اول، سال ۱۳۸۰ انتشارات علمی فرهنگی صاحب الزمان ورامین.

۲. کتاب مسائل جدید از دیدگاه علماء و مراجع تقلید نوشته حجة الاسلام سید محسن محمودی، ج ۲، ص ۲۰۱، چاپ اول، سال ۱۳۸۰ انتشارات علمی فرهنگی صاحب الزمان ورامین.

۳. کتاب مسائل جدید از دیدگاه علماء و مراجع تقلید نوشته حجة الاسلام سید محسن محمودی، ج ۲، ص ۲۰۱، چاپ اول، سال ۱۳۸۰ انتشارات علمی فرهنگی صاحب الزمان ورامین.

۴. کتاب مسائل جدید از دیدگاه علماء و مراجع تقلید نوشته حجة الاسلام سید محسن محمودی، ج ۲، ص ۲۰۱، چاپ اول، سال ۱۳۸۰ انتشارات علمی فرهنگی صاحب الزمان ورامین.

فصل هشتم

احکام قالیشویی

آگاهی شغلی

شایسته است مالک قالیشویی، برای حفظ ارزش‌های الهی در محل کسب و کار، که ارتباط مستقیم با زندگی مردم و عبادت‌های آنها دارد، از کارگرانی استفاده کند که احکام مربوطه را دانسته و به آن عمل نمایند.

سؤال: آیا انسان با ترک فراگیری مسائل مورد ابتلای خود گناهکار محسوب می‌شود؟

جواب: در صورتی که یاد نگرفتن آن مسائل منجر به ترک واجب یا ارتکاب حرام شود گناهکار است.^۱

۱. اجوبة الاستفتاءات آية الله خامنه‌ای، ج ۲، ص ۸۳، چاپ ۱۳۸.

بلایای طبیعی

هنگامیکه فرش در قالیشویی به خاطر بلایای طبیعی از بین برود به نکات شرعی آن توجه شود.

سؤال: وظیفه شرعی مالک و مدیر قالیشویی که فرش‌های تحویل گرفته در اثر بلایای طبیعی از بین بروند را بیان نمائید؟

آیه الله خامنه‌ای: اگر در حفظ آن کوتاهی نکرده باشد ضامن نیست و الا ضامن است!

مشتری

الف: حفظ حرمت مشتری

مالک قالیشویی و فروشندگان فرش مانند تمام مشاغل دیگر لازم است مؤدبانانه با مشتریان رفتار و از گفتاری که سبب تحقیر آنها می‌شود پرهیز کنند.

ب: کنار آمدن با مشتری

اگر مشتری مشکل مالی دارد نه تنها زیادی نگیرند بلکه مبلغ کمتری دریافت نمایند.

سؤال: اگر قالیشویی اجرتی بابت شستن فرش زیادتر بگیرد چه حکمی دارد؟

آیه الله خامنه‌ای: اگر با توافق صاحب فرش باشد و در

حق او اجحاف نشود و خلاف قانون نباشد اشکال ندارد.^۱

ج: تلاش فراوان

اگر فرش را از مشتری تحویل گرفت و دسترسی به آن امکان نداشت از مرجع تقلید کسب تکلیف نماید.

سؤال: تکلیف شرعی قالیشویی که فرش را از مشتری تحویل گرفته و مشتری برای دریافت آن مراجعه نکرده و یا آدرس آن تغییر نموده که قابل شناسایی نیست را بیان فرمائید.

آیه الله خامنه‌ای: اگر امیدی به پیدا کردن صاحب آن ندارد خودش یا پول فروشش را، از طرف صاحبش به مستحق صدقه بدهد، البته می‌تواند دستمزدش را از پول فروش آن کسر نماید.^۲

د: خسارت

قالیشویان محترم اگر فرش‌های مردم را تحویل گرفته هنگام شستن یا خشک نمودن عمدی یا سهوی خسارتی به آنها وارد شد به مشتری اطلاع دهند.

سؤال: اگر قالیشویی فرش را از مردم تحویل گرفت به آن خسارتی وارد شد شرعاً چه تکلیفی دارد؟
آیت الله خامنه‌ای: کسی که به قالی خسارت وارد کرده ضامن است.^۳

۱. استفتاءات کتبی دفتر آیه الله خامنه‌ای در قم به شماره ۱۵۱۴۹۸/۱۹۷۹۱.

۲. استفتاءات کتبی دفتر آیه الله خامنه‌ای در قم به شماره ۱۵۱۴۹۸/۱۹۷۹۱.

۳. استفتاءات کتبی دفتر آیه الله خامنه‌ای در قم به شماره ۱۵۱۴۹۸/۱۹۷۹۱.

و: سرقت

مدیران محترم قالیشویی باید بدانند اگر به طور اتفاقی فرش مشتری در کارگاه به سرقت رفت از لحاظ شرعی و قانونی چه وظیفه‌ای بعهدہ آنان می‌باشد. به فتوای حضرت آیت الله خامنه‌ای مقام معظم رهبری در این باره توجه کنید:

سؤال: تکلیف شرعی قالیشویی که فرش از مشتری تحویل گرفته، گم یا به سرقت رفته است را بیان فرمائید؟
آیه الله خامنه‌ای: اگر در حفظ آن کوتاهی نکرده باشد ضامن نیست و الا ضامن است.^۱

سؤال: چگونگی تطهیر فرش نجس در قالیشویی و منازل را بیان فرمائید؟

آیه الله خامنه‌ای: چیزی که نجس شده است اگر در صورت برطرف شدن عین نجاست، یک بار آن را در آب کربا جاری فرو برند یا زیرشیری که به کرم متصل است بگیرند به طوری که آب به همه جاهایی که نجس شده است برسد پاک می‌شود و در فرش و لباس و امثال آن بنا بر احتیاط باید آن را پس از فرو بردن در آب فشار و یا تکان دهند.^۲

۱. استفتاءات کتبی دفتر آیه الله خامنه‌ای در قم به شماره ۱۵۱۴۹۸/۱۵۱۷۹۱.

۲. استفتاءات کتبی دفتر آیه الله خامنه‌ای در قم به شماره ۱۵۱۴۹۸/۱۵۱۷۹۱.

ارتباط کارفرما و کارگر

مناسب است در قالیشویی و کارخانه‌های فرش و یا در مغازه‌ای که از کارگر استفاده می‌کنند از کسانی استفاده نمایند که حدود الهی را رعایت کنند.

الف: وظایف کارفرما نسبت به کارگر

۱. پرداخت حقوق واقعی کارگر

پیامبر ﷺ فرمود: «مزد اجیر را پیش از آنکه عرقش خشک شود پرداز»^۱.

سؤال: ممکن است کارگری (در کارخانه فرش، قالیشویی، مغازه) به حقوق کم راضی و یا کار بدون بیمه را بپذیرد، آیا استفاده از او اشکال دارد؟
آیه الله خامنه‌ای: استفاده از او اشکال ندارد.^۲

۲. حفظ جایگاه کارگر

کارفرما سعی نماید کارگر خود را تحقیر نکند و اگر اشتباهی از او سرزد. او را بیخشد پیامبر گرامی اسلام ﷺ فرمود: «از خطای دیگران بگذر تا از خطای تو نیز بگذرند»^۳.

۱. نهج الفصاحه حدیث ۳۴۷.

۲. استفتاء پیامکی از دفتر آیه الله خامنه‌ای.

۳. گلستان حکمت آیه الله مشکینی. ص ۱۸.

ب: وظایف کارگر

کارگر هم متقابلاً وظیفه‌ای دارد که نباید در آن کوتاهی کند تا حقوقی که دریافت می‌کند حلال باشد.

سؤال: آیا کارگر می‌تواند بدون اجازه از تلفن و تلویزیون صاحب کارش استفاده کند؟

آیه الله خامنه‌ای: نمی‌تواند.^۱

سؤال: در صورتی که کارگر به خاطر کوتاهی در انجام وظیفه موجب ضرر به صاحب کارش شود چه حکمی دارد؟

آیه الله خامنه‌ای: باید جبران کند.^۲

سؤال: گرفتن شاگردانه از مشتری چه حکمی دارد؟

آیه الله خامنه‌ای: با رضایت اشکالی ندارد.^۳

سؤال: کار شاگردی که صاحب کار او را امر به کم فروشی و کار خلاف قانون می‌کند، جایز است؟ اجرت وی چه حکمی دارد؟

آیه الله بهجت: جایز نیست و اجرت آن هم حرام است.^۴

۱. استفتاء پیامکی از دفتر آیه الله خامنه‌ای.

۲. استفتاء پیامکی از دفتر آیه الله خامنه‌ای.

۳. استفتاء پیامکی از دفتر آیه الله خامنه‌ای.

۴. استفتاءات آیه الله بهجت، ج ۳، ص ۲۵۷، سؤال ۴۲۱۸.

فصل نهم

رفوگری، نقشه کشی و طراحی نقشه

رفوگری

رفوگری چیست؟

رفوگری هنری است که بعد از هنرقالی بافی به وجود آمده و محرک ایجاد آن نیز احتیاج بوده است زیرا هر فرش امکان دارد در معرض خرابی قرار گیرد و به مرور زمان آسیب ببیند.

وسایل مورد نیاز هر رفوگر به شرح زیر است:

۱. وسایل کار از قبیل قلاب، درفش، خواب پشت، دفتین، قیچی، دم باریک، سوزن در دو اندازه کوچک و

- بزرگ، نخ بود، نخ پنبه‌ای (چله)، نخ ابریشمی، ظرف آب، تخته، چهار چوب کش، سیخ کش، اتو، کیله، میخ.
۲. نخ‌های رنگین مطابق رنگ بافت فرش و برحسب این که فرش کهنه و رنگ رفته باشد باید نخها نیز رنگ رفته انتخاب شود و همچنین نخ‌های چله و پودها.
۳. نقشه قسمتی از فرش که از بین رفتن است باید از روی قسمت‌های مشابه و سالم فرش تهیه شود.
- رفوگری از نظر کلی شامل مراحل زیر است:
۱. شیرازه دوزی: رفوگر باید نخ مناسب با رنگ مناسب از روی شیرازه بافی مانند فرش تهیه سپس به ترمیم خرابیها اقدام نماید.
۲. پل سازی: در صورتی که چله‌های اول و آخر فرش از بین رفته باشد رفوگر باید تمام چله‌ها را با رنگی هم رنگ چله‌های اول ترمیم نماید.
۳. گلیم بافی: گلیم فرش باید مطابق اول و آخر فرش اولیه زده شود.
۴. بید خوردگی: رفوی پشت و روی فرش بید خورده هر کدام روش مخصوص دارد.
۵. سوراخ شدگی و پارگی، سوختگی، چروک خوردگی.
۶. اگر در یک طرف فرش پارگی ایجاد شود می‌توان آن را از روی نقشه طرف سالم فرش رفو نمود.

۷. رنگری.

گاهی اتفاق می افتد با وجود تمام دقت هایی که به عمل آمده مع الوصف رنگ جای رفوشده با رنگ اصلی فرسوده کمی مغایرت داشته باشد که در این صورت رفوگر می تواند از رنگ های محلول و آماده استفاده نماید.

و پس از پایان کار رفوگر، قیچی زدن، کیله کشی، اتو کشی از آن رنگ ها برای تطبیق چله استفاده نماید و بعد روی قسمت رنگ شده، اتوی نیم گرم به مدت ده ثانیه قرار دهد تا نتیجه مطلوب بدست آید با این رنگ ها حتی می توان عیب های دیگر فرش را نیز رفع نمود اگر رنگ ها ثابت باشد هنگام شستن نیز از بین نخواهد رفت.^۱

نقشه کشی و طراحی نقشه

در زمینه طراحی نقشه فرش دو بخش عمده وجود دارد.

۱. طراحی نقشه سنتی

۲. طراحی نقشه مدرن (کامپیوتری)

عنصر اولیه در نقوش سنتی (ختایی) برگ ساده است. برگ در سایزهای مختلف وجود دارد، هنرمندانی که خالق آثار مختلف بودند از همین برگهای ساده طبیعت

۱. مجله قالی ایران شماره سوم شهریور ۱۳۷۷.

الهام گرفتند و آنها را خلق کردند.

در طبیعت غنچه های متفاوتی را می بینیم. غنچه دارای دو قسمت است:

۱. ته غنچه

۲. گلبرگ غنچه

ابتداء به آموزش ته برگ می پردازیم: ابتدا یک خط تقارن می کشیم و یک خط دیگر بر آن عمودی می کشیم و از خط عمود شده دو خط را به خط تقارن وصل می کنیم که حالت مثلث متساوی الاضلاع پیدا کند.

گلبرگ ها معمولا حالت و شکل تخم مرغ را دارند و روی ته برگ قرار می گیرند. برای رسم گلبرگ روی گلبرگ یک برگ را می کشیم که جهت این سه عنصر باید طوری باشد که خط محوری ها از وسط آنها بگذرد.

طبقه بندی طرح های فرش ایرانی

به دلیل اینکه ایران کشوری است که فرش بافی در آن قدمت زیادی دارد چون شیوه های بافت و طرح ها در ایران زیاد است طبقه بندی آنها بسیار مشکل است. در حال حاضر ۲۰ تا ۲۵ نقشه مشخص طبقه بندی و معرفی شده است.

برخی از آنها از ابنیه تاریخی و باستانی هستند، برخی دیگر پیرامون ادبیات و اشعار هستند که با خوشنویسی

و خط و احادیث و آیات همراهند، برخی دیگر از مواردی چون شکار و شکارگاه، طرحهای گلدانی، درختی، محرابی و لچک ترنج، هستند.^۱

---

۱. سایت خانه زیبا.

فصل دهم

مسائل متفرقه

قالی بزرگ است، زندگی

همه بافنده‌ایم
 می‌بافیم و نقش می‌زنیم
 می‌بافیم و رج به رج بالا می‌بریم
 می‌بافیم و می‌گستریم
 دار این جهان را خدا به پا کرد
 و خدا بود که فرمود بیافید، و آدم نخستین گره را برپود
 زندگی زد
 هر که آمد گره‌ای تازه زد و رنگی ریخت و طرحی بافت
 چنین شد که قالی آدمی رنگ به رنگ شد

آمیزه‌ای از زیبا و نازیبا
سایه روشن از گناه و ثواب
گره تو هم بر این قالی خواهد ماند. طرح و نقش تو هم
نیست

و هزارها سال بعد آدمیان برفرشی خواهند زیست که
گوشه‌ای از طرح و نقش آن را تو بافته‌ای
کاش گوشه‌ای را که سهم توست زیبا تر بفافی
هر هزار سال یک بار فرشته‌ها قالی جهان را در هفت
آسمان می‌تکانند
تا گرد و خاک هزار ساله اش بریزد و هر بار با خود
میگویند

این نیست قالی، که انسان قرار بود بیافد
این فرش فاجعه است
با زمینه سرخ خون
و حاشیه‌های کبود معصیت
با طرح‌های گناه و نقش برجسته‌های ستم
فرشته‌ها گریه می‌کنند و قالی آدم را می‌تکانند
و دوباره با اندوه بر زمین پهنش می‌کنند
رنگ در رنگ گره در گره نقش در نقش
قالی بزرگی است زندگی

که تو می بافی و من می بافم و او می بافد.^۱
آدمها سه دسته اند:

مثل عینک، مثل ملحفه، مثل فرش.

از حاج آقا قرائتی نقل شده است:

آدمها سه دسته اند:

عینک

ملحفه

فرش

وقتی یک لکه چایی بنشیند روی عینکت، بلافاصله

زود آن را با دستمال کاغذی پاک می کنی!

وقتی همان لکه بنشیند روی ملحفه، می گذاری آخر

ماه که لباس ها و ملحفه جمع شد، همه را با هم با چنگ

(زمان قدیم) می شویی!

وقتی لکه بنشیند روی فرش، می گذاری سرسال، با

دسته بیل به جانش می افتی!!

خدا و ولی خدا هم با بنده های مؤمنش مثل عینک

رفتار می کند. بنده های پاک و زلالی که جایشان روی چشم

است، تا خطا کردند بلافاصله حالشان را می گیرد (و البته

در دنیا و خفیف)... دیگران را به موقعش تنبیه می کند،

آن هم با چنگ!! و آن گردن کلفت هایش را می گذارد تا

۱. عرفان نظرآهاری در سایت آکا ایران.

چرک‌هایشان جمع شود. (قرآن کریم: ما به کافران مهلتی می‌دهیم تا بر کفر خویش بیافزایند) و سر سال (یا قیامت، یا هم دنیا و هم قیامت) حسابی با دسته بیل از شرمندگی‌شان در می‌آید.^۱

نه نکته درباره نگهداری فرش

۱. فرش را در محیط‌های مرطوب قرار ندهید. رطوبت دشمن فرش است.
۲. در صورت ریختن هر مایعی بر روی فرش سریعاً نسبت به تمیز نمودن فرش و رفع لکه اقدام نمایید.
۳. فرش را در نزدیک بخاری و منابع حرارتی قرار ندهید.
۴. رول نمودن فرش هنگام جابه‌جایی و نگهداری بهتر از تا نمودن فرش می‌باشد.
۵. اشیاء سنگین مانند مبل، کمد و میزناهار خوری را حتی الامکان روی فرش قرار ندهید. اگر مجبور به این کار هستید اولاً در زیر پایه‌ها از یک قطعه طلق و یا موکت چند لایه استفاده نمائید ثانیاً هر چند وقت یک بار این وسایل را جابه‌جا نمایید.
۶. به صورت هفتگی فرش را جارو نمائید.

۱. سایت دین و اندیشه آکا ایران.

۷. فرش را هر شش ماه یک بار سروته نمایید. این کار سایش فرش را به تعویق می‌اندازد.

۸. فرش ماشینی را در معرض تابش نور خورشید قرار ندهید.

۹. برای شستشوی فرش از شرکت‌های معتبر کمک بگیرید. بهترین وقت برای شستشواواخر بهار و تابستان است.^۱

نمایشگاه فرش

۱- علل برگزاری نمایشگاه

در دنیای امروز، برگزاری نمایشگاه‌ها یک امر لازم و ضروری به حساب می‌آید (مانند تغییرات روزافزون تکنیک، ظهور کالاهای جدید و ...)

۲- انواع نمایشگاهها

نمایشگاهها دارای انواع مختلفی هستند که از ابعاد و دیدگاههای گوناگون نیز طبقه بندی می‌شوند.

الف- انواع نمایشگاهها از نظر مدت زمان برگزاری (موقت و دائمی)

ب- انواع نمایشگاهها از نظر هدف (تجاری و غیرتجاری و تولیدی)

۱. منبع سایت تاریخچه فرش ماشینی در ایران از ویکی پدیا.

ج- انواع نمایشگاهها از نظر تنوع کالا (عمومی و تخصصی)

در نمایشگاههای فرش بهتراست به این نکات توجه کافی بعمل آید:

- ۱- رعایت اخلاق اسلامی
- ۲- رعایت حجاب اسلامی و توجه به ارزشها
- ۳- صداقت و راستگویی
- ۴- دوری از موسیقی مبتذل در نمایشگاه
- ۵- تعیین مکان مناسب جهت انجام فریضه دینی
- ۶- به فرشها ضرر وارد نشود
- ۷- رعایت مقررات نمایشگاه

سخنی با بازاریان محترم فرش

- ۱- روزهای شهادت معصومین مغازه را ولو چند ساعت تعطیل نموده، در مجالس عزاداری شرکت کنید.
- ۲- از برخورد سرد و گاه تند با مشتری پرهیز نمائید.
- ۳- به حریم محرم و نامحرم کاملاً توجه داشته باشید.
- ۴- با سخن چینی و بدگویی کسب دیگران را خراب نکنید.
- ۵- با فرشهای خود سد معبر نکنید.
- ۶- از آوردن فرش قاچاق خودداری نمائید.

۷. به گرانی و تورم دامن ننزید.
۸. از رقابت منفی پرهیزید.
۹. تداخل صنفی نداشته باشید.
۱۰. یقین داشته باشید خداوند روزی دهنده و صاحب قدرت است: **إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ**^۱
۱۱. از بدست آوردن تجارت معنوی غفلت نکنید. پیامبر اسلام **ﷺ** فرمود: «تاجر دنیا خود و مالش را به خطر می افکند و تاجر آخرت غنیمت و سود می برد»^۲.
- و همچنین حضرت علی **علیه السلام** می فرماید:
- «اكتساب الحسنات من افضل المكاسب»؛ (به دست آوردن حسنات بهترین درآمدهاست)^۳.
۱۲. در پایان توجه شما را به این حدیث مبارک و نورانی پیامبر گرامی اسلام **ﷺ** جلب می نمایم:
- «طوبى لمن اكتسب من المومنين مالا من غير معصية و انفقه في غير معصية و عاد به على اهل المسكنه و جانب اهل الخيلاء و التفاخر و الرغبة في الدنيا، المبتدعين خلاف سنى، العاملين بغير سيرتى»؛^۴

۱. سوره ذاریات آیه ۵۸.

۲. میزان الحکمه، ج ۲، ص ۱۰۴.

۳. میزان الحکمه، ج ۲، ص ۱۰۴.

۴. الحیاة، ج ۳، ص ۶۰.

(خوشا به حال آن کس که درآمدش از راه گناه نباشد و آن را به مستمندان برساند و نیز از اشخاص از خودراضی و فخر فروش و دنیا دوست و بدعت گزاران برخلاف سنت من و کارگزاران مخالف روش من، دوری گزیند).

منابع

۱. قرآن .
۲. نهج البلاغه، ترجمه مرحوم حجت الاسلام دشتی، ناشر اندیشه هادی، چاپ اول، سال ۱۳۸۴
۳. بحار الانوار، چاپ تهران، دارالکتب الاسلامیه.
۴. المحجة البيضاء، ج ۵، چاپ سوم انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین
۵. سایت های معتبر (سایت دین و اندیشه آکا ایران، ویکی پدیا، خانه زیبا و ملی فرش و ...)
۶. رساله سیزده مرجع، ج ۲ و ۱، تنظیم از سید محمد حسن بنی هاشمی خمینی. چاپ دوازدهم، سال ۸۴ انتشارات اسلامی، قم.
۷. تفسیر نمونه، ج ۲۳ و ۲۶ چاپ دهم، ناشر دارالکتب الاسلامیه، چاپ مدرسه امیر المومنین.

۸. فرهنگ فقه، ج ۵. چاپ اول، موسسه دایره المعارف، فقه اسلامی، زیر نظر آیت ا... سید محمود هاشمی
۹. تحف العقول، ترجمه صادق حسن زاده، چاپ نهم، سال ۱۳۸۷. انتشارات آل علی.
۱۰. کاسب بهشتی، محمود اکبری. چاپ اول. بهار ۸۹، چاپ زلال کوثر.
۱۱. آموزش فقه، استاد فلاح زاده. چاپ ۲۹، سال ۸۶، انتشارات الهادی، ص ۳۷۴.
۱۲. گلستان حکمت، آیت الله مشکینی، ص ۹۹، چاپ اول تابستان ۱۳۸۱. انتشارات الهادی. گردآورنده و تلخیص از غلامرضا حیدری.
۱۳. احکام مسجد، استاد فلاح زاده، ص ۵۲. چاپ اول، سال ۸۴، انتشارات ستاد اقامه نماز تهران.
۱۴. الحیة، ج ۴، با ترجمه فارسی احمد آرام، چاپ هفتم، ۱۳۸۵، قم، انتشارات دلیل ما
۱۵. مستدرک الوسایل، ج ۲، (حاج میرزا حسین النوری الطبرسی از مکتبه اسماعیلیه تهران، چاپ سنه ۱۳۸۳ ق)
۱۶. فروع کافی، ج ۶ و ۵. چاپ دارالاضواء بیروت ۱۴۰۵ ق، ۱۹۸۵ م.
۱۷. مسائل جدید از دیدگاه علما و مراجع تقلید، سید محسن محمودی، ج ۴، ص ۲۲۹. چاپ اول. انتشارات علمی فرهنگی صاحب الزمان شهرستان ورامین.

۱۸. مسائل جدید از دیدگاه علما و مراجع تقلید، سید محسن محمودی، ج اول ص ۲۰۱ چاپ اول - بهار ۱۳۷۹. انتشارات علمی فرهنگی صاحب الزمان شهرستان ورامین.
۱۹. مسائل جدید از دیدگاه علما و مراجع تقلید، سید محسن محمودی، ج دوم ص ۲۰۱ چاپ اول ۱۳۸۰. انتشارات علمی فرهنگی صاحب الزمان شهرستان ورامین.
۲۰. استفتاء کتبی از دفتر آیه الله خامنه‌ای به شماره ۱۵۱۴۹۸ / ۱۹۷۹۱.
۲۱. تحریر الوسیله، چهار جلدی، امام خمینی، ترجمه علی اسلامی، انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین.
۲۲. الحیاه. ج ۳، ص ۶۰ نوشته محمدرضا الحکیمی، محمد الحکیمی، علی الحکیمی، الطبعة الاولى (۱۴۰۸ هجری قمری، ۱۳۶۷ شمسی) دفتر نشر فرهنگ اسلامی تهران
۲۳. وسایل الشیعه، ج ۱۲، ص ۳۴۱، کتابفروشی اسلامی تهران، چاپ هفتم، ۱۳۷۲
۲۴. رساله جامع عباسی، شیخ بهاء‌الدین محمد عاملی، قم، دفتر انتشارات اسلامی جامع مدرسین، چاپ ۱۳۸۸.

عناوین در دست اقدام از مجموعه فقه و زندگی

مؤلف	موضوع
محمد ابراهیم امینی	احکام کیف و کفش و چرم
محمد ابراهیم امینی	احکام پوشاک
مجتبی بینا	احکام آژانس تلفنی
حسینعلی عرب انصاری	احکام ناشران
محمد رضا یآوری	احکام اتوبوسرانی و رانندگان
محمود صادقی	احکام صوتی و تصویری
ابراهیمی فرد	احکام نانوایان
مجتبی عابدینی	احکام پرندگان
محمود صادقی	احکام اینترنت و رایانه
سید جعفر ربانی	احکام اغذیه فروشان
سید محمد موسوی	احکام پارکها و مراکز تفریحی
الیاس صالحی	احکام عمومی اصناف
عرب انصاری	احکام قهوه‌خانه‌ها
الیاس صالحی	احکام الکتریکی
داوود طبرسا	احکام عطاری و داروهای گیاهی
محمود صادقی	احکام بازی‌های رایانه‌ای
مرتضی دائی چینی	احکام بیمه‌ها